

УСТРІЙ

УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

УСТРІЙ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

ПРОЄКТИ КОНСТИТУЦІЇ

Української Народньої Республіки

ЗАХОДОМ І КОШТОМ
ВСЬУКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ.

.....

РІК 1920.

В ДРУКІВНІ СТЯВРОНИЇСЬКОГО ІНСТИТУТУ З ЛЬВОВА
під управою Ю. Сидорак

З М І Є Т.

	сторона
I. Вступне слово	5
II. Проект Конституції Української Держави ухвалений Всеукраїнською Національною Радою	9
III. Проект Правительственной Комісії по виробленню Конституції Української Держави	33

БЕГУЩЕ СЛОВО.

Salus reipublicae suprema lex.

Даючи се в руки українського громадянства, вважаємо за свій обов'язок додати коротку передмову.

Державне життя на Україні від хвилі її державного воскресення не плило тай досі ще не пливе звичайним руслом. Нашому поколінню довелося приступити до державної будови серед надзвичайних обставин в часи Великої Революції і Великої Руїни.

Стоїмо ще й зараз на тих руїнах, а навкруги нас буря анархії та ворожої навали на українські землі. Шукаємо способу погасити криваву пожежу, щоб накінець об'єднаними силами з пляном державної будівлі в руках, розробленим по законах державно-творчої техніки, довершити діло, що досі не вдавалося — дати молодій Українській Державі завести правний лад та порядок, що опреться на основний державний закон про устрій Української Держави, в нашій першій демократичній і реальній конституції.

Уже четвертий рік творимо Українську Державу, а досі не маємо хоч би тимчасової конституції, що обіймала би повноту державного життя. Центральна Рада, що перша проголосила державну самостійність та незалежність України, у своїх чотирьох універсалах поклала деякі основи державного устрою, а при кінці свого існування, вже під німецькими багнетами, прийняла конституцію Української Народньої Республіки, якої однак вже не мала часу оголосити і вона не ввійшла в життя.

Творена на швидку руку, писана на коліні, без належної обміни думок, містить вона в собі великі хиби не тільки з юридично-конструктивного боку, а й невірно вирішує деякі засадничі справи, наприклад, про національно-персональну автономію, творючи тими національними союзами державу в державі. Багато справ дуже важних по суті поминено в конституції Центральної Ради зовсім, або згадано мимоходом. Вона не була оголошена, не набрала правної сили і останеться тільки історичним пам'ятником.

Першою конституцією, хоч неповною, з холодним державним розумом і з певними державними плянами, був тимчасовий державний закон про устрій Української Держави, що його оголосив гетьман Скоропадський 29-го квітня 1918 р. Вона обов'язувала в часі гетьманського періоду.

Протигетьманська революція, з кінця 1918 р. знищила й сю неповну конституцію, яка старалася дати підставу правового ладу та порядку.

Скликаний у другій половині січня 1919 р. до м. Київа Трудовий Конгрес відбував наради під большевицьким обстрілом і серед тої

ситуації не міг створити конституції Української Держави. Видав кілька маленьких законів чи ухвал, з яких найважливіша — се проголошення 22 січня 1919 р. злуки Західної Области з Східною в одну Соборну Українську Народню Республіку на засаді федерації і закон про Директорію, сю найбільше невідповідну форму верховної влади, яка взагалі може існувати.

Так званий директоріянський період не дав рівнож нічого суцільного з царини основного державного законодавства. Директорія виконувала державну владу як свого роду добре набуте приватне право. Царювала всюди повна відсутність творчого державного розуму. Для людей, що стояли при кермі, не було потрібно ніякої конституції, що наклала би на них певні обов'язки. Такі обставини не сприяли до утворення та проголошення повної конституції Української Народньої Республіки, хоч на сю справу звертав свого часу, ще літом 1919 р., увагу Правительство і Директорії Національно-Державний Союз в Кам'янці на Поділлі, що об'єднував українські демократичні кола. Тодішні керманічі українського державного корабля не тільки не пішли за радою сього Союзу, а навпаки повернулися проти нього.

Державний розвал, що відбувся 16. листопада 1919 р., дав почин до створення нової української політичної організації — Всеукраїнської Національної Ради у Кам'янці на Поділлі, що зорганізувалася дня 11. січня 1920 р., поставивши собі за головну ціль працю в державному будівництві, що мала іти на засадах демократичного парламентаризму. Об'єднавши в собі всі українські політичні партії обох боків Збруча і найважливіші громадські організації, Всеукраїнська Національна Рада, щоб покінчити з безладдям, поставила вимогу усунути Директорію, що сама фактично розв'язалася і тим самим перестала існувати, скликати Державний Соїм (передпарламент) і проголосити тимчасову конституцію Української Народньої Республіки, на основі якої творилася би українська демократична правова держава. Сі домагання до Правительства Всеукраїнська Національна Рада ухвалила ще 11. лютого 1920 р., та на жаль, Правительство не прихилилося до сих бажань.

Тоді Всеукраїнська Національна Рада постановила сама виготовити проєкт нової конституції. Вироблення проєкту доручено було заступникові голови Всеукраїнської Національної Ради д-ру Степану Баранові, і от коли Правительство звернулося до відповідальних політичних кол, згуртованих у Всеукр. Нац. Раді, в справі реформування кабінету, то сі останні першою і категоричною умовою поставили вироблення та оголошення конституції і скликання Державного Соїму (передпарламенту). Після довгих переговорів Правительство погодилося.

У першому засіданню реформованого кабінету 6. травня 1920 р. Головний Отаман військ Української Народньої Республіки Симон Петлюра дав урочисте обіцяння виробити і прийняти конституцію. Постановою Ради міністрів з дня 9. травня 1920 р., в Кам'янці на Поділлі, доручено міністру внутрішніх справ Михайлові Білінському, по згоді з політичними колами, згуртованими у Всеукр. Національній Раді, в найкоротший час виробити текст конституції Української Народньої Республіки.

Всеукраїнська Національна Рада, до якої звернувся міністр Білінський, скликала низку пленарних засідань і протягом днів 9, 11. та 13 травня 1920 р. продискутувала виготований проєкт д-ра Степана Барана і з додатками та змінами прийняла його. Коли незабаром

після сього склався в м. Києві новий кабінет Вячеслава Прокоповича, справа вся знову припинилася.

Правительство і далі ставилося не дуже сприятливо до справи конституції і треба було знову вживати пресію, щоб воно пішло на уступки. Дня 1. червня 1920 р. президія Всеукраїнської Національної Ради сама вручила Правительству в Винниці свій проєкт конституції Української Держави і поставила категоричне домагання, щоб воно як найшвидче приступило до вироблення конституції Української Держави. Правительство і після сього не дуже поспішало і треба було декількох делегацій від президії, щоб рушити сю справу. З початком липня 1920 р. в Кам'янці на Поділлі утворено комісію з урядовців, до якої було запрошено двох представників Всеукраїнської Національної Ради: Михайла Корчинського і д-ра Степана Барана. Через евакуацію комісія не змогла розпочати праці в Кам'янці.

Коли Правительство опинилося в Тарнові, президія Всеукраїнської Національної Ради знову нагадала про комісію, яка після сього справді розпочала працю під головуванням нового міністра внутрішніх справ О. Саліковського. Однак урядова комісія замість того, щоб виробляти повну конституцію, стала розробляти тільки проєкт закону про верховне управління і тимчасовий законодавчий порядок та проєкт закону про Державну Народню Раду, ставляючися негативно до справи повної конституції.

З тієї причини із складу комісії вийшли представники Всеукраїнської Національної Ради.

Треба було нової пресії і нового ультіматума. Нарешті Правительство погодилося і дня 30 серпня 1920 р. Рада міністрів окремою ухвалою утворила під головуванням міністра закордонних справ Андрія Ніковського нову Правительственну Комісію з 15 членів по розрібці повної конституції Української Держави.

Комісія ся складалася з таких осіб:

1) Голова комісії Ніковський Андрій, міністр закордонних справ (соціаліст-федераліст.)

2) Заступник голови Білінський Михайло, б. міністр внутрішніх справ, член Всеукраїнської Національної Ради (соціаліст-самостійник).

Члени Комісії:

3) Референт комісії Баран Степан, доктор прав, присяжний адвокат, заступник голови Всеукраїнської Національної Ради, б. державний секретарь земельних справ З. О. У. Н. Р. (галицька українська трудова партія).

4) Безпалко Йосип, б. міністр праці (соціаліст-демократ).

5) Ейхельман Оттон, професор міжнародного права Київського Державного Університету, товариш міністра закордонних справ.

6) Завадський Віктор, член Всеукраїнської Національної Ради, старший юрисконсульт міністра юстиції (соціаліст-федераліст).

7) Золотницький Ілля, член Всеукраїнської Національної Ради, товариш міністра юстиції (народній республіканець).

8) Кобза Іван, інженер, член президії Всеукраїнської Національної Ради, міський голова м. Кам'янця на Поділлі (хлібороб-демократ).

9) Ковалевський Олександр, член Всеукраїнської Національної Ради, директор канцелярії міністра земельних справ (народній республіканець).

10) Корчинський Михайло, присяжний адвокат, голова Всеукраїнської Національної Ради, б. державний секретарь (соціаліст-федераліст).

11) Красний Пінхас, міністр єврейських справ (жидівська фолькс-партай).

12) Липа Іван, доктор, член президії Всеукраїнської Національної Ради, б. міністр ісповідань (соціаліст-самостійник).

13) Літвіцький Микола, член Всеукраїнської Національної Ради, товариш міністра внутрішніх справ.

14) Мішко Степан, доктор прав, магістр Кам'янецького Державного Університету (соціаліст-демократ).

15) Пилипчук Пилип, інженер, член Всеукраїнської Національної Ради, товариш міністра шляхів (народній республіканець).

16) Хижняк Федір, директор департаменту міністерства земельних справ, агроном-інженер (народній республіканець).

Секретарював у комісії Білиць Юрій, присяжний адвокат.

Комісія розпочала працю 1. вересня 1920 р., відбуваючи що дня по два і по три засідання. Зголошено було три проекти: Центральної Ради, Всеукраїнської Національної Ради та Оттона Ейхельмана. Комісія піддала їх під дискусію, на якій усталено певні засади, що вони мають увійти в конституцію.

Оперши свою дальшу працю на основі проекту Всеукраїнської Національної Ради, комісія значно його розширила і переробила. В наслідок сього повстав новий проект Правительственої Комісії по виробленню конституції Української Держави, який подано Раді міністрів для розгляду, ухвалення й оголошення.

Всеукраїнська Національна Рада в справі утворення конституції та правового ладу в Українській Державі зробила все, що тільки могла.

Сливе всі засідання комісії одбувалися під головуванням Михайла Білінського.

Підчас праці комісії з її складу вийшли члени: Йосип Безпалко з формальних причин, а члени комісії Пінхас Красний та Іван Кобза з причини внутрішнього змісту, не поділивши думок більшості комісії; натомість у комісію вже по її уповаженню ввійшов як член Пилип Пилипчук.

Свої роботи закінчила комісія дня 1. жовтня 1920 року.

При тих несприятливих умовах, в яких вироблялися оба проекти конституції Української Держави, не могли вони бути без хиб, може й значних, що мимоволі могли увійти в текст проектів. Та на се зараз неважаймо! Творчі сили народні — непереможні. Вони усунуть можливі недостачі, а воля народня є запорукою того, що ніякі перешкоди, внутрішні й зовнішні, не спинять завершення в недовгій часі будови сильної і незалежної Соборної Української Народньої Республіки на засадах, що їх подано в оголошених нами проектах конституції

Quod bonum, felix, faustum fortunatumque sit!

П Р Е З И Д І Я

Всеукраїнської Національної Ради.

Проект Конституції Української Держави ухвалений
всезагальною Національною Радою.

Основний Державний Закон

ПРО УСТРІЙ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

І. УКРАЇНЬКА ДЕРЖАВА.

Артикул 1.

Українська Держава є самостійною і незалежною державою з демократичним, парламентарним і республіканським устроєм і носить назву: Українська Народня Республіка.

Артикул 2.

Території українських земель з окремими історичними, культурними і господарськими інтересами, з особна ці, що в часі нинішньої великої революції утворили у себе окремі державні організми, мають право злучитися на засадах федерації з Українською Народньою Республікою в один спільний державний організм, коли цього зажадає їхне законодавче тіло.

Окремий основний державний закон означить на цей випадок круг діланья спільної влади законодавчої, виконавчої і судової.

На цей випадок буде для всіх спільне право горожанства.

Артикул 3.

Більші частини Української Держави, що виказують окремі господарські інтереси, одержать місцеву автономію з власними Краєвими Соймами, що видаватимуть закони в справах місцевого значіння. Державний Сойм Української Держави вирішить зміст цієї автономії і визначить круг діланья Краєвих Соймів.

Артикул 4.

Кордони Української Держави можна усталювати і змінити тільки основним державним законом.

Артикул 5.

Державним гербом Української Держави є тризуб золотої барви на синьому тлі.

А р т и к у л 6.

Державними барвами Української Держави є барви синя-жовта.

А р т и к у л 7.

Державною мовою Української Держави є мова українська.

А р т и к у л 8.

Всі державні установи і державні службовики Української Держави носять назву республікансько-українських. Право уживання державного гербу мають виключно державні установи Української Держави.

А р т и к у л 9.

Повнота влади в Українській Державі належить до загалу її горожан, що виконує цю владу в царині законодавчій через Державний Сойм, в царині виконавчій через Голову Держави і Раду міністрів, в царині виміру справедливості через незалежні суди.

А р т и к у л 10.

Державний Сойм Української Держави буде однопалатним тілом, що його вибирається на підставі загального, так для чоловіків як і для жінок, рівного, безпосереднього, таємного і пропорціонального права голосування.

II. ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА.

А р т и к у л 11.

Православна Церква в межах Української Держави є автокефальною з Патріярхом у Києві на чолі.

А р т и к у л 12.

Окремий державний закон означить загальні рами організації Православної Церкви в межах Української Держави, застерігаючи її внутрішню автономію та непорушуючи канонічних постанов, означить її правне відношення до держави.

III. ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ГОРОЖАН.

А р т и к у л 13.

Всі горожане Української Держави, так чоловіки як і жінки, без різниці віри, народности і походження є рівні перед правом. Зноситься всі родові, станові, дворянські привілеї та всі родові особисті дворянські титули. Українському горожанинові не вільно прийняти закордонного дворянства, закордонного дворянського титулу, або закордонного ордеру.

А р т и к у л 14.

Українське горожанство в хвилі утворення незалежної Української Держави мають:

- 1) Всі особи української народности, що мешкають в межах Української Держави;
- 2) всі особи інших народностей, що в дні першого липня 1914 р. стало найменше від року мешкали в межах Української Держави

і їх діти, при чому не рахується за стало замешкалих всі урядові і військові особи бувшої Російської Імперії, що не уродилися в межах Української Держави.

А р т и к у л 15.

Українське горожанство набувається:

- 1) через уродження з батьків, горожан Української Держави;
- 2) жінка через подружжя з горожанином Української Держави; бувша горожанка Української Держави по смерті чоловіка, або по розводі відзискує назад на своє жадання українське горожанство.
- 3) через надання горожанства покликаною до цього державною владою. Особі української народности, що поселиться в межах Української Держави, не можна відмовити надання українського горожанства.

Окремий закон точно означить постанови що до набуття і утрати українського горожанства.

А р т и к у л 16.

Всі публичні уряди є рівно доступні для всіх горожан на умовах, означених в законі.

А р т и к у л 17,

Жінка в Українській Державі має всі права цивільні і політичні нарівні з чоловіком і рівні з ним обовязки супроти держави, з винятком обовязку військової служби. Замість цієї закон може установити для жінки окремий загальний обовязок іншої служби в користь держави.

А р т и к у л 18.

Всі узнані державою релігійні визнання є супроти держави рівнорядні і рівноправні, мають право уряджувати публичні набоженства, сповняти релігійні обряди і закладати релігійні товариства; в межах законів користуються вони внутрішньою автономією.

А р т и к у л 19.

Члени релігійного визнання, що його досі не узнала держава, не мають права до публичних набоженств; в місцях замкнених вони можуть виконувати свої набоженства і релігійні обряди, непротивні закону і публичній моралі.

Узнання релігійного визнання, що його досі держава не визнавала, переводиться шляхом окремого закону.

А р т и к у л 20.

Вільність сумління і віри забезпечується кожному.

Не можна нікого змушувати до участі в релігійних чинностях, або обрядах.

Забезпечується кожному вільність зміни релігійного визнання.

А р т и к у л 21,

За релігійні переконання не можна нікого позбавляти прав, що ними користуються інші горожане. Ніхто однак з горожан не може ухилитися від сповнення публичних обовязків з причини своїх релігійних переконань.

А р т и к у л 22.

Вільність національного і культурного розвитку для горожан національних меншостей забезпечується.

Окремий закон для національних меншостей означить точно їх права в школі і публичнім життю.

А р т и к у л 23.

Не можна нікого позбавити властивого суду. Виняткові суди допускається тільки в випадках, означених в законі, що його видано перед поповненням каригідного вчинку.

А р т и к у л 24.

Вільність особиста горожан забезпечується.

Не можна нікого арештувати, ані піддати особистому трусу без наказу суду, з винятком схоплення на горячій вчинку і в випадках, що їх предбачає закон, та в спосіб, що його закон означає.

Протягом слідуєчих 48 годин належить арештованого доставити до суду, що негайно рішає про його дальше задержання в арешті з поданням причин, або пускає на волю.

А р т и к у л 25.

Карне переслідування і вимір кари переводиться тільки на підставі існуючого закону.

Цивільна смерть, ганебна кара і видалення українського горожанина з границь Української Держави не допускається.

А р т и к у л 26.

Власність охороняється законом. Повне, або частинне вивласнення може мати місце тільки з огляду на публичну чи суспільну ужиточність, або з економічних чи соціальних причин в випадках та в спосіб, що їх означає закон і з правила за платою відшкодування.

А р т и к у л 27.

Мешкання горожанина є недоторкане. Вхід до мешкання органів влади, домашній трус, забрання листів, кореспонденції, документів, друків, або інших рухомих річей має місце тільки на підставі судового наказу на письмі і в випадках, що їх предбачає закон.

Про наслідки трусу належить заінтересованому дати окреме посвідчення.

А р т и к у л 28.

Кожний горожанин має повну волю зміни місця побуту і перенесення своєї власности в межах держави.

А р т и к у л 29.

Кожний горожанин має право емігрувати за межі держави за винятком випадків, означених в законі.

А р т и к у л 30.

Кожний горожанин має право вільного вибору звання і зарібку; обмеження в тім напрямі можна допустити тільки шляхом закону.

А р т и к у л 31.

Вся людська праця та її витвори, як джерело людського існування і культури, знаходяться під охороною закону.

Держава має право контролі що до винагороди за наємну працю і що до умов наємної праці.

А р т и к у л 32.

Забезпечується волю страйків за винятком випадків, означених в законі. Забезпечується право теорення робітничих організацій та союзів і складання колективних умов.

А р т и к у л 33.

Працьодавці і робітники є рівні супроти себе. Спори між ними рішається шляхом добровільного роземчого суду, або коли це не можливе, при допомозі державних роземчих судів.

А р т и к у л 34.

Правні відносини державних службовиків ґрунтуються не на кожночасній добровільній умові між ними і державою, а на окремому службовому законі (службова прагматика).

А р т и к у л 35.

Держава є обовязана винагородити горожанинові шкоду, що йому заподіється урядуванням державних цивільних, або військових осіб, що не було згідне з законом, або з обовязками служби.

Внесення позову проти держави о відшкодування з цього титулу не залежить від дозволу держави.

Держава має право жадати від урядовця, що заподіяв шкоду, звороту відшкодування, що вона його заплатила пошкодованому горожанинові.

Ті самі постанови відносяться і до відповідальности самоврядувань та громад за шкоду, що її заподіяно горожанам протизаконним урядуванням їх органів.

Окремий закон означить точно постанови що до обовязку держави і самоврядувань та громад до заплати відшкодування горожанам за шкоду, що її їм заподіяно протизаконним урядуванням органів держави, самоврядувань, або громад.

А р т и к у л 36.

Тайну листову і тайну кореспонденції забезпечується всім горожанам. Можна її нарушити тільки на підставі судового наказу і в випадках, означених в законі.

А р т и к у л 37.

Вільність думки в слові, письмі, друку і в образівій формі забезпечується кожному в межах, означених в законі.

А р т и к у л 38.

Забезпечується вільність преси.

Пресу можна піддати тільки тим обмеженням, що їх точно означає закон. Не можна завести попередньої цензури і концесійної системи на видавання періодичних друків. Не можна відняти поштового дебіту друкам, що вийшли в межах держави.

А р т и к у л 39.

Забезпечується кожному вільність науки, навчання і наукових дослідів та вислідів.

Кожний горожанин має право закласти школу, або виховавчий заклад і ними керувати на умовах, означених в законі.

Всі приватні школи і приватні виховавчі заклади стоять під доглядом держави.

Наука в школах, що їх удержує держава, самоврядування, або громада є безплатна.

Характер публичних шкіл не може бути конфесійний.

Про науку релігії в народніх і середніх школах дбають відповідні релігійні визнання.

А р т и к у л 40.

Наука в початкових народніх школах є загальна і для всіх обовязкова. Держава і самоврядування та громади мають подбати, щоб всі діти в шкільнім віці могли користувати з цієї науки.

Для неписьменних в дорослім віці належить урядити окремі курси для навчання письма.

А р т и к у л 41.

Забезпечується вільність зборів і товариств; обмеження цього права є дозволені тільки шляхом закону.

А р т и к у л 42.

Всі горожане мають право вносити петиції поодинокю, або збірною до всіх законодавчих і репрезентаційних тіл, до державної влади та до самоврядувань.

А р т и к у л 43.

Горожанські права особистої вільности (арт. 24), недоторканости мешкання (арт. 27), тайни листової і кореспонденції (арт. 36), вільности друку і преси (арт. 37 і 38), вільности переселення і виселення (арт. 29 і арт. 30) і вільности зборів та товариств (арт. 41), можна часово припинити.

Це може зарядити тільки Рада міністрів за згодою Голови Держави в часі війни, або коли загрожує вибух війни, або на випадок внутрішніх розрухів, або масових протидержавних змов, що загрожують основним державним занонам, цілости держави, або безпеченству горожан.

Це розпорядження мусить бути оголошене у Вістнику Державних Законів за підписом Голови Держави і всіх міністрів і з покликом на цей артикул.

Мусить воно бути подане до відома Державної Ради, що може ухвалити знесення цього зарядження.

Окремий закон про винятковий стан точно означить переведення вище наведених засад, збільшення компетенції цивільних влад, або установлення військових влад на місце цивільних.

А р т и к у л 44.

Всі горожане є обовязані до вірности державі. Для вступлення на державну службу в чужій державі, для вступлення до чужої армії і для прийяття чужого горожанства мусять вони одержати дозвіл від української влади.

Артикул 45.

Всі горожане мужеського роду є обов'язані до військової служби. Окремі закони означають рід і спосіб, порядок і час тривання військової служби, звільнення від цього обов'язку, а також особисті і річеві повинности на військові цілі.

Артикул 46.

Всі постанови про горожанські права стосуються до військових осіб всіх ступнів, о скільки не противляться тому військові закони і постанови про військову карність.

Артикул 47.

Всі горожане обов'язані коритися основним державним законам і всім иншим законам, шанувати законну владу, улекшувати її завдання та виконувати її накази, видані згідно з законом, сумлінно сповнювати всі публичні уряди, так державні як і в самоврядуванні і громаді, до котрих їх покликано, платити податки і нести всі тягарі та особисті і річеві повинности.

Артикул 48.

Кожний чужинець з часу, коли вступить на землю Української Держави, є вільний, стоїть під охороною її законів і користується зі всіх прав українського горожанина крім прав політичних.

Окремий закон може обмежити також частинно, або цілковито право набуття через чужинців нерухомостей, промислових, гірничних, або банкових підприємств та економічних концесій в межах Української Держави.

Закон означає, під якими умовами може чужинець одержати українське горожанство.

Державна влада може видалити чужинця за межі Української Держави, коли він переступає її закони, або стає тягарем для публичної добродієвності.

За звичайний злочин, що його чужинець допустився за кордоном, можна його видати його державі на її домагання і то на підставі ухвали тутешніх судів.

За злочин, що його чужинець допустився за кордоном з політичних причин, не вільно його видавати. Чи заходять такі причини, рішають тутешні суди.

IV. ДЕРЖАВНИЙ СОЙМ І ДЕРЖАВНА РАДА.

Артикул 49.

Вся законодавча влада належить виключно до Державного Сойму, що його вибирається на підставі загального, так для чоловіків як і для жінок, рівного, безпосереднього, таємного і пропорціонального права голосування.

Артикул 50.

До хвилі скликання першого Державного Сойму вся законодавча влада належить Державній Раді.

Окремий основний державний закон означить склад і спосіб вибору до Державної Ради.

А р т и к у л 51.

Державна Рада не може однак змінювати постанов цього закону що до організації верховної влади.

А р т и к у л 52.

Державна Рада мусить бути скликана, коли вибрано найменше 90 її членів.

А р т и к у л 53.

До важности ухвал Державної Ради потреба присутости найменше 50 її членів.

А р т и к у л 54.

Державну Раду скликає на першу сесію і на дальші наступні сесії Голова Держави окремим наказом за своїм підписом і підписами всіх міністрів. Цей наказ оголошується у Вістнику Державних Законів.

В тойже самий спосіб оголошується замкнення сесій і розв'язання Державної Ради.

Перша сесія Державної Ради мусить бути скликана не пізніше як за 14 днів, числячи від дня, коли вибрано число її членів, означене в арт. 52.

А р т и к у л 55.

Державну Раду можна розв'язати тільки тоді, коли буде вибраний перший Державний Соєм Української Народньої Республіки.

Тим самим наказом, що його видано в спосіб, означений в арт. 54, що ним розв'язується Державну Раду, скликається рівночасно перший Державний Соєм на першу його сесію.

А р т и к у л 56.

Перше засідання Державної Ради відкриває Голова Держави, або з його доручення Голова Ради міністрів, відчитуючи наказ про скликання Державної Ради і покликуючи до тимчасового проводу найстаршого віком члена Державної Ради.

А р т и к у л 57.

Державна Рада вибирає з поміж себе Голову і відповідне число його заступників та творить відповідні комісії.

А р т и к у л 58.

Рада міністрів на внесення міністра внутрішніх справ виробить і оголосить у Вістнику Державних Законів, ще перед першим засіданням Державної Ради, тимчасовий правильник нарад Державної Ради.

Цим правильником керується Державна Рада так довго, доки сама не виробить для себе нового правильника і не оголосить його у Вістнику Державних Законів. Вироблений Державною Радою правильник обов'язує негайно по його оголошенню у Вістнику Державних Законів і для своєї важности не потребує ствердження через Голову Держави.

А р т и к у л 59.

Державна Рада сама рішає про важність запротестованих виборів на підставі окремого внесення своєї конституційної комісії.

Член Державної Ради, що його мандат опротестовано, виконує свої права і обов'язки до хвили, коли Державна Рада ухвалить неважність його вибору.

Міністр внутрішніх справ в день відкриття Державної Ради передає їй всі виборчі акти разом з внесеними протестами.

А р т и к у л 60.

Мандат члена Державної Ради погасає тільки в наслідок його смерті, уневажнення мандату через Державну Раду, добровільного зложення мандату, або втрати виборчого права.

Про погаснення мандату Голова Державної Ради негайно повідомляє листовно міністра внутрішніх справ, а цей до 14 днів по одержанню повідомлення оголошує в урядовім часописі доповняючий вибір.

Основний державний закон про склад і спосіб вибору до Державної Ради постановляє, коли не переводиться доповняючого вибору.

А р т и к у л 61.

Вибраним членам Державної Ради вручає міністр внутрішніх справ окреме посвідчення, що уповноважує їх до вступу до Державної Ради.

Опротестування мандату не впливає на видання цього посвідчення.

А р т и к у л 62.

Внутрішньою і зовнішньою урядовою мовою і мовою нарад Державної Ради є виключно українська мова

А р т и к у л 63.

Член Державної Ради виконує всі свої права і обов'язки тільки особисто.

А р т и к у л 64.

Член Державної Ради одержує в часі тривання сесії добові в сумі 2.000 гривень денно і зворот подорожніх коштів від свого місця замешкання до місця осідку Державної Ради і назад.

Користується він безплатно державними залізницями і державними пароплавами.

Голова Державної Ради одержує добові в сумі 4.000 гривень денно, а всі його заступники по 3.000 гривень денно.

Міністр внутрішніх справ шляхом окремого розпорядку означає високість і спосіб обчислювання звороту подорожніх коштів для членів Державної Ради.

А р т и к у л 65.

Члени Державної Ради є представниками загалу горожан Української Держави.

Раз вибраного члена Державної Ради не можна відкликати. В його діяльності в Державній Раді не можна його вязати якими небудь інструкціями.

За свою діяльність в Державній Раді відповідає він тільки перед самою Державною Радою.

А р т и к у л 66.

Члени Державної Ради користуються повною недоторканністю від хвили, коли у Вістнику Державних Законів появиться наказ Голо-

ви Держави про скликання Державної Ради до хвилі, коли тамже появиться наказ про її розв'язання.

Пізніше вибраний член Державної Ради користується повною недоторканністю вже від хвилі свого вибору.

Перерва між сесіями Державної Ради не порушує недоторканності її членів ані вибору президії та комісій.

В тім часі членів Державної Ради не вільно переслідувати ані карно-судово, ані карно-адміністраційно, ані арештувати без згоди Державної Ради, за винятком схоплення на горячій учинку.

В тім останнім разі належить про це донести негайно Голові Державної Ради і просити о дозвіл на дальший арешт, або дальше карно-судове слідство.

На жадання Державної Ради арешт мусить бути негайно знесений і карно-судове слідство припинене.

У випадку перерви між сесіями згадане право виконує Голова Державної Ради.

А р т и к у л 67.

Члена Державної Ради, що в своїй промові, або в заяві в Державній Раді нарушив права приватної особи, може укривджений потягнути до карно-судової відповідальности.

На той випадок судова влада має одержати дозвіл Державної Ради по думці постанови арт. 66.

А р т и к у л 68.

Член Державної Ради не може купувати ані арендувати державні добра, або приймати державні роботи, або державні доставки; не може рівнож одержати ніякої державної концесії.

А р т и к у л 69.

Засідання Державної Ради є явні.

Засідання Державної Ради можуть бути таємні на жадання Голови Державної Ради, представника Правительства, або найменше 10 членів Державної Ради на підставі окремої ухвали, що западає по опущенню через публіку салі нарад.

А р т и к у л 70.

Не можна нікого потягати до відповідальности за справоздання з публичного засідання Державної Ради, що згідні з правдою.

А р т и к у л 71.

Право законодавчого почину має Рада міністрів, кожний з міністрів з окрема і кожний член Державної Ради.

А р т и к у л 72.

Ухвали Державної Ради приймається звичайною більшістю голосів присутніх членів.

На зміну основних державних законів треба двох третин голосів присутніх членів.

Такої самої більшої треба на той випадок, коли Голова Держави відмовився ствердити законопроект, що його ухвалила вже Державна Рада.

А р т и к у л 73.

Ухвалений через Державну Раду законопроект відсилає Голова Державної Ради Голові Ради міністрів, а цей до трьох днів Голові Держави для ствердження протягом 14 днів.

Стверджений через Голову Держави законопроект вертає знову до Голови Ради міністрів, що оголошує його негайно у Вістнику Державних Законів за підписом Голови Держави і відповідного міністра чи відповідних міністрів, або цілої Ради міністрів.

Перед початком тексту закону належить зазначити, що ухвалила його Державна Рада згідно з постановами артикулів 50, 53, 72 і 73.

А р т и к у л 74.

На випадок відмови ствердження законопроекту через Голову Держави має він протягом 14 днів повернути законопроект Голові Ради міністрів з письменним наведенням причин, чому його нестверджено.

Голова Ради міністрів протягом дальших трьох днів відсилає нестверджений законопроект Голові Державної Ради, що ставить його на дневному порядку найблищого засідання Державної Ради.

Державна Рада без дискусії, або приймає уваги Голови Держави що до потреби змін в законопроекті і тоді відсилає його до відповідної комісії для дальшого належного проходження, або приймає наново в цілості без змін числом голосів, що їх зазначено в арт. 72.

Прийнятий в цей спосіб законопроект відсилає Голова Державної Ради Голові Ради міністрів для негайного оголошення його у Вістнику Державних Законів за підписом цілої Ради міністрів з наведенням перед початком тексту закону, що ухвалила його Державна Рада згідно з постановами артикулів 50, 53, 72 і 74.

А р т и к у л 75.

Всі закони оголошується у Вістнику Державних Законів.

Голова Ради міністрів відповідає за правильне видавання Вістника Державних Законів.

А р т и к у л 76.

Накази Голови Держави і розпорядки міністрів, що нормують правні відносини, мають бути також оголошені у Вістнику Державних Законів з наведенням на їх початку цієї постанови закону, що уповажняє їх до видання цього наказу, або розпорядку.

А р т и к у л 77.

Закон входить в життя 15-го дня по дню появи Вістника Державних Законів, за винятком, коли в самім законі означено інший час, від котрого закон має обов'язувати.

День появи Вістника Державних Законів мусить бути зазначений на його першій сторінці.

Ця постанова стосується також і до наказів і розпорядків, що їх зазначено в арт. 76.

А р т и к у л 78.

Ніхто не може виправдуватися незнанням закону, наказу, або розпорядку, що їх належно оголошено.

А р т и к у л 79.

Податки і публичні оплати можна побирати тільки на підставі закону, що його ухвалила Державна Рада і в спосіб тамже зазначений.

А р т и к у л 80.

Державна Рада ухвалює щорічно окремим бюджетним законом державний бюджет на протяг одного року.

Цей бюджет обіймає точне зіставлення всіх видатків і доходів. В надзвичайних випадках тимчасовий бюджетний закон може обіймати час, коротший від одного року.

Кожне перевищення бюджету вимагає попередньої ухвали Державної Ради.

Означені в бюджетнім законі, або в тимчасовім бюджетнім законі грошеві квоти можна ужити тільки на цілі, тамже зазначені.

А р т и к у л 81.

Коли Державна Рада перед впливом бюджетного періоду не ухвалить нового бюджетного закону, тоді залишається в силі останній бюджетний закон, а то на підставі ухвали Ради міністрів за підписом Голови Держави і цілої Ради міністрів.

Цю ухвалу оголошується у Вістнику Державних Законів, покличучись на цей артикул.

А р т и к у л 82.

Затягнення державної позички, продаж, заміна, або обтяження нерухомого державного майна та прийняття за другого державної поруки має місце тільки на підставі закону, що його ухвалила Державна Рада.

А р т и к у л 83.

Тільки Державна Рада має право означувати валюту, видавати державні кредитові білети та державні облігації.

Окремий закон означить докладно згадані справи.

А р т и к у л 84.

Переведення справ, зазначених в арт. 83, належить до Державного Банку, що його статут ухвалює Державна Рада.

Міністр фінансів має право нагляду над Державним Банком і відповідає перед Державною Радою за його діяльність.

А р т и к у л 85.

Контролю над цілою державною господаркою виконує Державна Рада через Найвищу Контрольну Комісію, що складається з голови, його заступника і трьох членів, що їх обирає Державна Рада на три роки.

Члени Найвищої Контрольної Комісії в своїй діяльності користуються з права незалежності судді, доглядають за державними боргами та складають щорічно Державній Раді окремі звіти зі замкнення всіх державних видатків і прибутків, з фондів, що ними завідує держава та з загального фінансового становища держави.

Члени Найвищої Контрольної Комісії мусять мати пасивне виборче право до Державної Ради, але не можуть бути її членами, ані займати іншого державного становища; складають вони присягу судді в руки Голови Державної Ради.

Тільки Державна Рада має право відкликати і змінити членів Найвищої Контрольної Комісії.

Окремий закон означить докладно круг ділання Найвищої Контрольної Комісії і спосіб її урядування.

А р т и к у л 86.

Державна Рада окремим законом ухвалює щорічно чисельний стан війська в часі мира, з окрема число нового військового набору.

А р т и к у л 87.

Коли Державна Рада за 2 місяці перед звичайним терміном призиву військових новобранців, що його визначає окремий закон про військову повинність, не означить законом числа нового військового набору, тоді остає в силі останній закон про число військового набору, і то на підставі ухвали Ради міністрів за підписом Голови Держави і цілої Ради міністрів.

Цю ухвалу оголошується у Вістнику Державних Законів, покликуючись на цей артикул.

А р т и к у л 88.

Всі міжнародні торговельні і митні умови, міжнародні умови, що накладають маєткові тягарі на державу, або на горожан держави, або заключають для них правні постанови, міжнародні умови що до кордонів держави, врешті міжнародні мирові умови мусять бути стверджені через Державну Раду.

А р т и к у л 89.

Горожане держави, приватні державно зареєстровані товариства і корпорації та корпорації з публично правним характером мають право вносити петиції до Державної Ради.

Державна Рада окремою ухвалою може передати петиції відповідним міністрам і жадати від них пояснень що до справ, до яких відносяться петиції; міністри мусять дати жадані пояснення, або їх відмовити з поданням причин.

А р т и к у л 90.

Члени Державної Ради мають право вносити інтерпеляції на письмі до Ради міністрів, або до поодиноких міністрів в спосіб, що його означає правильник нарад Державної Ради.

А р т и к у л 91.

На внесену інтерпеляцію може міністр відповісти негайно, або заповісти відповідь на означений термін, або врешті відмовити відповіді в мотивованій заяві.

Державна Рада на окреме внесення може ухвалити отворення дискусії над відповіддю міністра на внесену інтерпеляцію.

Може вона на окреме внесення ухвалити, чи відповідь міністра приймає до відома, чи ні, або ухвалити, що переходить над нею до дальших чергових справ з наведенням мотивів, або без їх наведення.

А р т и к у л 92.

Державна Рада може окремою ухвалою висловити своє недовір'я Раді міністрів, або поодиноким міністрам.

На той випадок вони мусять, не зволікаючи, уступити зі свого уряду.

А р т и к у л 93.

Державна Рада може встановити окрему комісію зі своїх членів, щоб в'яснити і усталити спірні факти певної справи.

Може надати цій комісії право взивати свідків і знавців, щоб зложили устно як свідки свої зізнання перед комісією, або як знавці свої пояснення на письмі, або устно перед комісією, а навіть право переслухувати свідків і знавців під присягою, послуговуючись відповідними постановами судового поступування.

А р т и к у л 94.

Державна Рада ухвалою, що западає в присутности найменше половини всіх її дійсних членів, двома третинами голосів присутніх членів може поставити Голову Держави в стан обжалування за головну зраду, свідоме порушення основних державних законів, або за тяжкі злочини.

На той випадок Голова Держави мусить негайно здержатися від того, щоб даліше виконувати свої урядові права і обовязки аж до часу, коли Найвищий Народній Суд порішить цю справу.

В разі увільнення від вини і кари повертається Голова Держави негайно до своїх прав і обовязків.

Голова Держави не відповідає перед звичайними карними судами.

А р т и к у л 95.

На випадок здержання урядування Голови Держави з причини, що її наведено в арт. 94, його права і обовязки виконує тимчасово Голова Державної Ради.

На той випадок мусить Голова Державної Ради здержатися цілковито на весь час свого заступництва Голови Держави від участі в проводі і в нарадах в Державній Раді. Його місце в проводі Державною Радою займає негайно його перший заступник, що на час відсутности Голови Державної Ради з повищої причини вступає в усі його права і обовязки.

Згадані постанови мають місце також і в тім випадку, коли в наслідок довше триваючої неприсутности Голови Держави в границях Української Держави, або в наслідок його довше триваючої тяжкої фізичної недуги, Голова Державної Ради обіймає хвилево місце Голови Держави.

Державна Рада окремою ухвалою постановляє сама, чи заходить випадок довше триваючої неприсутности, або довше триваючої тяжкої фізичної недуги Голови Держави.

А р т и к у л 96.

Державна Рада ухвалою, що западає в спосіб, означений в арт. 94, може поставити Раду міністрів, або поодиноких міністрів в стан обжалування за головну зраду, хабарництво, порушення основних державних законів і то свідомо чином, або занеханням, або через грубе недбальство.

За прочі звичайні злочини і переступства карного закону відповідають міністри перед звичайними карними судами.

А р т и к у л 97.

На випадок ухвали через Державну Раду поставлення міністра в стан обжалування, мусить він, незволікаючи, уступити зі свого уряду.

А р т и к у л 98.

Особи, поставлені в стан обжалування згідно з постановою арт. 94 і арт. 96 судить Найвищий Народній Суд в числі 12 членів.

Державна Рада безпосередньо по ухвалі поставлення в стан обжалування осіб, що їх означено в арт. 94 і арт. 96, приступає до вибору з поза себе 12 членів Найвищого Народнього Суду і двох їх заступників, визначаючи з поміж цих членів Голову суду і слідчого суддю.

Не менше четвертина членів суду, а в тім Голова суду і слідчий суддя, та один з заступників мусять мати правничу освіту.

Судять вони тільки цю справу, до якої покликала їх Державна Рада.

Члени Найвищого Народнього Суду користають з незалежності судді і мусять мати пасивне виборче право до Державної Ради; складають вони присягу судді в руки Голови Державної Ради.

Рівночасно вибирає Державна Рада з поміж себе одного члена з правничою освітою як прокуратора до даної справи.

Росправа має відбутися можливо як найскорше.

В часі слідства, устної розправи і проголошення вироку належить стосувати постанови обов'язуючого загального карного поступування з тим, що прокураторові не вільно відступити від обжалування.

Засуд наступає на підставі спільної таємної наради всіх 12 членів суду і то безпосередньо по замкненню розправи, двома третинами голосів і звучить на кару, означену в карнім законі за злочин, за який обжалуваного узнано винним, або за переступки чисто політичної натури, що не є обняті карним законом, на утрату всіх політичних прав до 5 літ та неспосібність виконувати в тім часі активне і пасивне виборче право до якого небудь публичного репрезентаційного, або законодавчого тіла.

Вирок Найвищого Народнього Суду є невідкличний і правосильний безпосередньо по його оголошенню.

А р т и к у л 99.

Тільки Державна Рада має право амністії у випадку, що його означає арт. 98; вона постановляє про це в спосіб, що його означають артикули 94 і 96.

А р т и к у л 100.

На випадок смерти Голови Держави, його добровільного передчасного уступлення, засуду по думці постанови арт. 94 і арт. 98, психічної, або тяжкої фізичної недуги, що її не можнавилічити, Державна Рада в спосіб, означений в артикулі 94 приступає негайно до вибору нового Голови Держави.

Державна Рада постановляє сама, чи заходить випадок психічної, або тяжкої фізичної недуги Голови Держави, що її не можнавилічити.

Вибраний буде той, хто одержить абсолютну більшість голосів, при чому голосування відбувається таємно.

Коли ніодин з кандидатів не одержав абсолютної більшості, приступається негайно до тіснійшого вибору між тими двома кандидатами, що при першій голосуванні одержали найбільше голосів. Голосувати можна тільки на тих двох кандидатів. Голос відданий на іншого кандидата рахується недійсним. Так само недійсним рахується списки з тим кандидатом, що його імені, або назвища не можна відчитати. Білі і недокладно виповнені списки рахується також недійсними.

Вибраний буде той з поміж двох кандидатів, хто одержить абсолютну більшість голосів.

В разі рівності голосів рішає жереб, що його вигягне Голова Державної Ради.

V. ГОЛОВА ДЕРЖАВИ.

А р т и к у л 101.

Верховна виконавча влада знаходиться в руках Голови Держави і Ради міністрів, відповідальної перед Державною Радою.

Цю владу виконують вони при допомозі підлеглих їм урядів.

А р т и к у л 102.

Головою Української Держави може бути кожний її горожанин, не молодший 35 років віку, що має всі права цивільні і політичні.

А р т и к у л 103.

Голова Держави відповідає за свої вчинки перед Державною Радою тільки в випадках, що їх означає арт. 94 і в спосіб, що його означає арт. 98.

А р т и к у л 104.

Законопроєкти, що їх ухвалила Державна Рада, потребують ствердження від Голови Держави (арт. 73) з винятком випадку, що його означає арт. 74.

Він має право видавати накази згідно з постановою арт. 76.

Всі накази, що виходять від Голови Держави, мусять мати підпис його і підпис відповідного міністра, що цим підписом бере на себе відповідальність перед Державною Радою за законність наказу.

Винятки від останньої засади заходять тільки в випадках, що їх означає арт. 108.

А р т и к у л 105.

При Голові Держави буде утворена окрема Державна Канцелярія з державним секретарем на чолі до помочі йому в поладжуванню всіх державних справ.

Державного секретаря і вищих урядовців цієї канцелярії іменує Голова Держави на внесення Голови Ради міністрів.

А р т и к у л 106.

Голова Держави скликає, отвирає і замикає сесії Державної Ради згідно з постановами арт. 54 і арт. 55.

Це відноситься і до прийдучого Державного Сойму з тим додатком, що законом, що розв'язує Державний Сойм, розписується рівночасно нові загальні вибори до Державного Сойму в терміні не пізніше як до 75 днів від дня розв'язання.

Перше засідання нововибраного Державного Сойму має відбутися не пізніше як 10 дня по переведенню виборів.

А р т и к у л 107.

Голова Держави на внесення Голови Державної Ради іменує і відкликає Голову Ради міністрів, а на внесення останнього всіх прочих міністрів, або керуючих міністерством державних секретарів.

На внесення Голови Ради міністрів, за попередньою згодою Ради міністрів, іменує він державних секретарів.

На внесення міністра закордонних справ в порозумінню з Головою Ради міністрів іменує він і відкликає дипломатичних представників, послів, вищих дипломатичних урядовців і консулів Української Держави за кордоном.

На внесення міністра освіти і визнань в порозумінню з Головою Ради міністрів іменує єпископів і вищих церковних достойників, оскільки би це право прислужувало дотеперішнім головам держави.

На внесення міністра судових справ іменує він всіх вищих суддів, почавши від членів окружного суду.

На внесення міністра освіти і визнань затверджує він професорів всіх вищих шкіл.

На внесення поодиноких міністрів іменує всіх вищих державних урядовців згідно з постановами відповідних законів.

Надає титули і ордери згідно з постановами відповідних законів.

А р т и к у л 108.

Голова Держави є верховним вождем всіх озброєних сил Української Держави на суші, морі і в повітряю.

Верховне командування над дієвою армією в часі війни виконує тільки фаховий генерал.

Голова Держави на внесення міністра військових справ іменує військових старшин.

Акти, видані Головою Держави в характері верховного вождя, не потребують підпису відповідного міністра.

А р т и к у л 109.

Голова Держави приймає і акредитує дипломатичних представників чужих держав.

Він в імені Української Держави заключає умови з чужими державами.

Міжнародні умови, вичислені в арт. 88, мусять однак бути затверджені через Державну Раду.

Він виповідає війну за попередньою згодою Державної Ради.

А р т и к у л 110.

Голова Держави має право амністії, і то на підставі внесення міністра судових справ за попередньою ухвалою Ради міністрів, за винятком випадків, що їх означають арт. 98 і арт. 99.

А р т и к у л 111.

Голова Держави одержує з державних фондів щорічну цивільну листу.

Державна Рада окремим законом означає високість цивільної листи на протяг цілого часу урядування Голови Держави. Вона не може бути зменшена або здержана.

Голова Держави не може мати інших побічних урядів, ані побічних заробітків.

Не може він бути членом Державної Ради.

Головою досі чужої держави він може бути тільки на підставі окремого основного державного закону, що його ухвалить Державна Рада в випадку, означенім в арт. 2.

Артикул 112.

На випадок перешкоди в урядуванні Голови Держави, заступає його в урядуванні Голова Державної Ради згідно з постановою арт. 95.

Постанови арт. 100 означають, коли належить перевести вибір нового Голови Держави.

Артикул 113.

Перший Державний Сойм 7-го дня по своїм першим засіданню на окремім, тільки для цієї справи засіданню, вибирає Голову Держави на протяг 5 літ в спосіб, що його означає арт. 94 і арт. 100.

Нововибраний Голова Держави обіймає урядування о 12 год. в полудні в місяць по своїм виборі і складає присягу в руки Голови Державної Ради на чесне і сумлінне виконання обовязків, береження основних державних законів і всіх інших законів та цілости і безпеченства Української Держави.

VI. ПРАВИТЕЛЬСТВО.

Артикул 114.

Рада міністрів виконує владу згідно з постановою арт. 101.

Міністри і керуючі міністерством державні секретарі є відповідальні перед Державною Радою (арт. 96), кожний в своїм крузі ділання, за згідність з основними державними законами і іншими законами всіх урядових актів Голови Держави, власних урядових актів, в кінці за законний біг справ в підлеглих їм галузях адміністрації.

Крім цього Рада міністрів відповідає солідарно перед Державною Радою за загальний напрям політики Правительства.

Артикул 115.

Рада міністрів, іменована в спосіб, як його означає арт. 107, складається з Голови Ради міністрів і 12 міністрів.

Поодинокі міністерства є слідуєчі:

1) міністерство внутрішніх справ; 2) міністерство судових справ; 3) міністерство закордонних справ; 4) міністерство військових справ; 5) міністерство здоровля і опікування; 6) міністерство праці; 7) міністерство освіти і визнань; 8) міністерство фінансів; 9) міністерство земельних справ; 10) міністерство торгівлі і промислу; 11) міністерство шляхів, пошт і телеграфів і 12) міністерство публичних робіт.

Тільки Державна Рада має право збільшити, або зменшити число членів Ради міністрів шляхом окремого закону; такимже способом установляє вона і круг ділання поодиноких міністерств.

А р т и к у л 116.

Голова Ради міністрів надає напрям політиці Правительства, проводить на Раді міністрів і старається, щоб була однозгідність діяльності між поодинокими міністерствами.

Він дбає о оголошення законів, наказів і розпорядків у Вістнику Державних Законів (арт. 75).

Він не може бути міністром якого небудь з вичислених в арт. 115 міністерств.

В разі перешкоди заступає його в провіді в Раді міністрів міністр внутрішніх справ, цього міністр судових справ, а останнього міністр закордонних справ.

А р т и к у л 117.

При президії Ради міністрів буде утворена окрема Правна Секція з окремим державним секретарем на чолі, що в порозумінню з відповідними міністерствами має виробляти законопроекти і видавати правні вказівки поодиноким міністерствам, не порушаючи їх компетенції.

А р т и к у л 118.

Рада міністрів за згодою Голови Держави може утворити в поодиноких міністерствах по одному, або кілька місць державних секретарів, що стануть на чолі відповідних секцій в міністерствах.

При міністерстві освіти і визнань будуть утворені секції з державними секретарями для справ національних меншостей.

Державні секретарі мають голос в Раді міністрів тільки тоді, коли є керуючими міністерством.

А р т и к у л 119.

Міністри, а в їх заступстві державні секретарі і інші урядовці, мають право брати участь в засіданнях Державної Ради та її комісій і промовляти також перед бесідниками, що вже записалися до голосу.

Голосувати в Державній Раді можуть вони тільки тоді, коли є її членами.

На жадання Державної Ради, або одної з її комісій, міністр мусить особисто прийти на засідання, щоб уділити їм пояснення, або вислухати їхні бажання і заяви.

А р т и к у л 120.

Поодинокі міністри і підлеглі їм уряди мають право в цілі виконання законів в своїм крузі ділання видавати розпорядки, зарядження, розкази і заборони та жадати їх виконання під загрозою пристосування примусу.

А р т и к у л 121.

Міністри і керуючі міністерством державні секретарі не можуть займати іншого уряду, ані виконувати побічних зарібкових занять. Не можуть вони бути членами семі Голови Держави.

Перед обняттям уряду складають вони присягу в руки Голови Держави на вірність Українській Державі і на береження всіх її основних і всіх інших законів.

А р т и к у л 122.

Міністри і керуючі міністерством державні секретарі мусять уступити зі свого уряду в випадках, що їх означає артикул 92 і артикул 97.

А р т и к у л 123.

Всі державні службовики мають право до службових поборів і емеритури.

Окремий закон для державних службовиків (службова прагматика) означить їх права та обов'язки, вимоги прийняття до державної служби, службові кляси і службові титули, дисциплінарне поступування і спосіб їх матеріального заосмотрення.

Всі державні службовики складають присягу в руки свого зверхника на вірність Українській Державі, береження її основних і всіх інших законів і розпорядків влади та береження урядової тайни, і то перед обняттям своєї служби.

А р т и к у л 124.

Адміністрацію відділяється цілковито від судів.

Вийде окремий закон про поступування в адміністраційних справах.

Від рішення нищої адміністраційної влади має існувати в засаді тільки одна відклична інстанція.

Важність рішень адміністраційних урядів можна оспорювати перед Найвищим Адміністраційним Судом, коли перед тим справа перейшла всі означені в законі адміністраційні інстанції.

А р т и к у л 125.

Для цілої території Української Держави утвориться один спільний Найвищий Адміністраційний Суд.

Цей суд буде рішати, стосуючи постанови судового поступування, про важність рішень адміністраційних урядів (арт. 124), про важність рішень самоврядування, на випадок компетенційного спору між поодинокими державними урядами, на випадок такогж спору між державними урядами і самоврядуванням, або між самими самоврядуваннями і у всіх випадках порушення основних державних законів, оскільки справи не належать до компетенції властивих судів.

Вироків Найвищого Адміністраційного Суду не можна вже оспорювати.

На випадок компетенційного спору між судовими і адміністраційними владами рішає Найвищий Касаційний Суд, при чому має він покликати до участі в розправі і рішенню не менше двох членів Найвищого Адміністраційного Суду.

Окремий закон означить докладно склад і компетенцію Найвищого Адміністраційного Суду.

VII. САМОВРЯДУВАННЯ.

А р т и к у л 126.

Громади, волости, містечка, міста, повіти і вищі над ними одиниці самоврядування мають право в крузі діланя, що їх означає закон, самостійно рішати свої справи.

Окремий закон розширить круг діланя сільських громад.

Великі міста шляхом окремого закону можуть одержати власні статутути, що розширять їх власний круг діланя і підпорядкують прямо вищій одиниці самоврядування.

Окремий закон означить чинну і тривалу співпрацю між урядовими чинниками і чинниками самоврядування в повітах і вищих одиницях самоврядування.

На випадок здійснення постанов арт. 2 і арт. 3 законодавчу компетенцію в справах самоврядування буде мати кожний Сойм держави, що сфедералізувалася, або кожний Краєвий Сойм.

А р т и к у л 127.

Громади, волости, містечка, міста, повіти і вищі одиниці самоврядування одержать власну репрезентацію, що ухвалюватиме самостійно в рамках, що їх означить відповідний закон.

Вибори до репрезентаційних тіл громад, волостей, містечок і міст будуть відбуватися на тих самих підставах, що вибори до Державного Сойму, однак виборче право буде тут звязане довшим замешканням в громаді.

Вибори до репрезентаційних тіл повітів і вищих одиниць самоврядування переведеться посередньо через репрезентаційні тіла громад, волостей, містечок і міст.

А р т и к у л 128.

Громади, волости, містечка і міста будуть виконувати в межах обовязуючих законів доручені їм завдання державної адміністрації.

Міста з власним статутом одержать в статуті окремі завдання державної адміністрації.

Серед міст окреме статутове становище займе Київ і столиця Української Держави.

VIII. СУД.

А р т и к у л 129.

Судові вироки і постанови видається в імені Української Народньої Республіки.

А р т и к у л 130.

Організацію і круг діланья судів, не виключаючи і військових, означать окремі закони.

А р т и к у л 131.

Суддів іменує Голова Держави, оскільки відповідний закон не постановляє инакше.

Уряд судді може обняти тільки та особа, що цілковито відповідає вимогам, що їх означає закон.

Складають вони окрему присягу судді в руки свого зверхника; формулу присяги означить закон.

А р т и к у л 132.

В вимірі справедливости є судді цілковито незалежні і підлягають тільки виключно законам.

Суддю можна усунути з його уряду тільки в випадках, що їх означає закон.

Зверхня влада може хвилево усунути суддю від урядування тільки тоді, коли рівночасно передасть його справу властивому суду.

Не можна перенести суддю проти його волі на інше місце, або спенсіонувати, хіба тільки на підставі судового вироку і в випадках та в спосіб, що їх предбачає закон.

Постанова останнього уступу не відноситься до тих випадків, коли перенесення судді на інше місце, або спенсіонування є потрібне з причини змін в організації суду, або зміни судових округів.

А р т и к у л 133.

Для суддів вийде окремий службовий закон для суддів (служба прагматика для суддів).

А р т и к у л 134.

Суди не мають права оспорювати важности законів, що їх належно оголошено, натомісць мають право рішати, чи розпорядки державної влади і самоврядування видано згідно з постановами обов'язуючих законів і чи дана влада не переступила своєї компетенції.

А р т и к у л 135.

Судові розправи, так в справах цивільних як і карних, мають бути усні і явні.

Винятки від цієї засади означає закон.

А р т и к у л 136.

Для цілої території Української Держави утвориться один спільний Найвищий Касаційний Суд.

ІХ. ОБОРОНА ДЕРЖАВИ.

А р т и к у л 137.

Всі горожане мужеського роду обов'язані до військової служби на суші, морю і в повітря на підставі постанов окремого закону, що постановляє також про звільнення від цього обов'язку (арт. 45).

А р т и к у л 138.

Озброєні сили держави складаються з правильного війська і фльоти, морської і повітряної, та з загального ополчення.

Закон визначає чисельний стан війська і фльоти, морської і повітряної в часі миру, а також час тривання чинної і запасної служби та служби в загальнім ополченню.

А р т и к у л 139.

Озброєні сили держави можна ужити тільки для оборони самостійності і незалежності та цілості кордонів Української Держави.

На жадання державної цивільної влади можна ужити озброєні сили держави в випадках внутрішніх розрухів, при точнім пристосуванню законів, що їх видано в цій справі.

Винятки від цієї засади допускається тільки на підставі закону про винятковий стан.

А р т и к у л 140.

Військовим особам в часі відбування служби не вільно скликувати нарад і зборів без дозволу їхньої відповідної влади.

Вони обов'язані придержуватися строго військової карности.

А р т и к у л 141.

Військові особи за переступки і злочини, сповнені в часі відбування військової служби, відповідають перед військовими судами на підставі постанов окремого військового карного закону і окремого військового карного поступування.

А р т и к у л 142.

Тільки окремий закон може постановити, що військо чужої держави може перебувати в межах Української Держави, або переходити через її територію.

А р т и к у л 143.

Службу безпеченства в межах Української Держави виконує державна жандармерія та місцева міліція.

Окремий закон означить організацію державної жандармерії і місцевої міліції.

Х. ПЕРЕХОДОВІ І КІНЦЕВІ ПОСТАНОВИ.

А р т и к у л 144.

До хвилі вибору Голови Держави через перший Державний Соїм, Головою Держави є Симон Петлюра.

А р т и к у л 145.

Державна Рада ухвалить закон про склад і спосіб вибору Державного Соїму.

Державну Раду можна розв'язати доперва тоді, коли вже вибрано Державний Соїм (арт. 55).

Виконавча влада має подбати, щоб як найскорше можна перевести вибори до Державної Ради.

А р т и к у л 146.

Перший Державний Соїм має приступити до вироблення і ухвалення нового основного державного закону про устрій Української Держави.

Нинішній основний державний закон про устрій Української Держави обов'язує аж до хвилі оголошення нового основного державного закону про устрій Української Держави, що його ухвалить перший Державний Соїм.

До того часу постанови про компетенцію Державної Ради обов'язують Державний Соїм.

А р т и к у л 147.

До хвилі зібрання Державної Ради (арт. 50) законодавчу владу виконує Рада міністрів з тим обмеженням, що вона не може змінювати отцего основного державного закону про устрій Української Держави та основного державного закону про склад і спосіб вибору Державної Ради.

Рада міністрів обов'язана поробити рішучі заходи для як найскорішого вибору і першого зібрання Державної Ради.

Артикул 148.

В часі переходовім, що його означає арт. 147, Голова Держави іменує і відкликає Голову Ради міністрів, а на предложення останнього прочих міністрів.

Рада міністрів і поодинокі її члени відповідають за своє урядування перед Головою Держави.

Всі міністри і керуючі міністерством мають рівні голоси в Раді міністрів.

Кожний ухвалений через Раду міністрів законопроект мусить бути стверджений через Голову Держави і обов'язує тоді, коли його належно оголошено.

Постанови арт. 147 і цього артикулу тратять правну силу в день першого засідання Державної Ради.

Артикул 149.

Цей основний державний закон обов'язує з днем його оголошення.

Артикул 150.

Виконання цього основного державного закону доручається Раді міністрів.

ПРИМІТКА: Повищій проєкт ухвалила Всеукраїнська Національна Рада в Кам'янці на Поділлію на засіданнях 9. 11. і 13-го травня 1920 року.

Автором і референтом цього проєкту був д-р Степан Баран, заступник голови Всеукраїнської Національної Ради.

Проект Препителытвенної Колекції по ын-
робленню Конституції Української Держави.

Основний Державний Закон

Української Народньої Республіки.

І. УКРАЇНЬКА ДЕРЖАВА.

Артикул 1.

Українська Держава є самостійною та незалежною державою з демократично - республіканським, на основах парламентаризму, устроєм і має назву: Українська Народня Республіка.

Артикул 2.

Повнота влади в Українській Державі належить загалу її громадян, що здійснює сю владу в справах законодавчої влади через Державну Раду, в справах виконавчої влади — через Голову Держави і Раду міністрів, в справах справедливости — через незалежні суди.

Артикул 3.

Державна Рада є однопалатним тілом, що вибірається на підставі загального, як для чоловіків так і для жінок, рівного, безпосереднього, таємного права голосування, з додержанням принципу пропорціональности.

Артикул 4.

Територію Української Держави складають: Київщина, Волинь, Поділля, Херсонщина, Таврія, Катеринославщина, Полтавщина, Чернігівщина, Харківщина та Слобожанщина, а рівно всі інші землі, що їх в більшости заселяє український нарід.

Кордони Української Держави може усталювати та змінити тільки Основний Державний Закон.

Артикул 5.

Частини Української Держави, що виявлять окремі культурно-господарчі інтереси, одержать місцеву автономію з власною Краєвою Радою, що видаватиме закони місцевого значіння.

Державна Рада Української Держави вирішить зміст сеї автономії і визначить обсяг ділання Краєвих Рад.

Артикул 6.

Території українських земель, що підчас нинішньої великої революції утворили у себе окремі державні організми, мають право злучитися на засадах федерації з Українською Народньою Республікою в один спільний державний організм, коли сього зажадає їхнє законодавче тіло.

Окремий Основний Державний Закон визначить на сей випадок обсяг ділання спільної влади законодавчої, виконавчої та судової. На сей випадок буде для всіх спільне право громадянства.

Артикул 7.

Всі державні установи та державні урядовці Української Держави носять назву республікансько-українських.

Артикул 8.

Державною мовою Української Держави є мова українська.

Артикул 9.

Державним гербом Української Держави є тризуб золотої барви на синьому тлі.

Право вживання державного гербу мають виключно державні установи.

Артикул 10.

Державними барвами Української Держави є барви синя та жовта.

Артикул 11.

Прапор військової фльоти є синій-жовтий з державним гербом золотої барви в лівому розі синьої частини прапора.

Прапор торговельної фльоти є синій-жовтий.

II. ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА.

Артикул 12.

Православна Церква в межах Української Держави є автокефальною, з Патріярхом у Києві на чолі.

Окремий державний закон визначить загальні основи організації Православної Церкви в межах Української Держави, застерігаючи її внутрішню автономію та не порушуючи канонічних постанов, а також визначить її правне відношення до держави.

III. ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ГРОМАДЯН.

Артикул 13.

Українське громадянство в хвилі проголошення незалежної Української Народньої Республіки мають:

1) всі особи української народности, що мешкають у межах Української Держави, і

2) всі особи інших народностей, що до дня 1. липня 1914 р. не менше як один рік стало мешкали в межах Української Держави і їх діти; при тому сталість замешкання не визнається за урядовими та військовими особами колишньої Російської Імперії, що не народилися в межах Української Держави, — як що вони до 1. липня 1914 року проживали на Україні менше як пять років.

В розвиток постанов сього артикулу має бути видано окремий закон.

Артикул 14.

Українське громадянство набувається :

- 1) через народження від батьків громадян Української Держави ;
- 2) через подружжя з громадянином Української Держави, і
- 3) через надання громадянства відповідною владою.

Особі української народности, що оселиться в межах Української Держави, не можна відмовити в наданню українського громадянства.

Окремий закон точно визначить постанови що до набуття та втрати українського громадянства.

Артикул 15.

Всі громадяне Української Держави, як чоловіки так і жінки, без різниці віри, народности та походження, рівні перед законом.

Зноситься всі родові, станові, шляхоцькі привілеї та всі родові й особисті шляхоцькі титули.

Всі публичні уряди є рівно доступні для всіх громадян на умовах, означених в законі.

Жінка в Українській Державі має всі права цивільні та політичні нарівні з чоловіком.

Артикул 16.

Українському громадянині не вільно прийняти чужоземного шляхоцького титулу.

Артикул 17.

На прийняття українським громадянином чужоземного ордеру потрібно дозволу Голови Держави.

Артикул 18.

Особиста вільність громадян забезпечується.

Не можна нікого арештувати, ані піддати особистому трусу без наказу суду, за винятком схоплення на гарячому вчинку й у випадках, що їх передбачає закон та в спосіб, що його закон встановлює.

Протягом наступних 48 годин належить арештованого доставити до відповідної судової влади, яка негайно рішає про його даліше задержання в арешті з зазначенням причин, або звільняє зпід арешту.

Артикул 19.

Карне переслідування і вимір кари переводиться тільки на підставі існуючого закону.

Ганебна кара і видалення українського громадянина за кордони Української Держави не дозволяється.

Позбавлення цивільних та політичних прав, як міра кари, може бути тільки часовим.

Арешт за борги не дозволяється.

Артикул 20.

Нікого не можна позбавити належного суду. Виняткові суди допускається тільки у випадках, зазначених в законі.

Артикул 21.

Подружжя, як підстава законного життя, існування і розвою народу, стоїть під охороною закону.

Артикул 22.

Нарівні з церковним шлюбом визнається і шлюб цивільний.
Окремий закон встановить форму цивільного шлюбу.

Тільки державний суд розв'язує справи про розводи, законність та дійсність шлюбів.

Артикул 23.

Мешкання громадянина є недоторкане. Вхід до мешкання органів влади, домовий трус, одібрання листів, кореспонденції, документів, друків, або інших рухомих речей відбувається тільки на підставі судового наказу на письмі та у випадках, що їх передбачає закон.

Про вислід трусу належить видати заінтересованому копію протоколу.

Артикул 24.

Вільність сумління і віри забезпечується кожному.

Забезпечується день одпочинку в неділі та в свята, що їх визначено в законі.

Не можна нікого змушувати до участі в релігійних чинностях чи обрядах, або належати до якого-небудь віросповідання.

Забезпечується кожному вільність зміни віросповідання.

Ніхто з громадян не може ухилитися од виконання публичних обов'язків з причини своїх релігійних переконань.

Артикул 25.

Всі визнані державою віросповідання перед державою рівнорядні і рівноправні, мають право уряджувати публичні набоженства, виконувати релігійні обряди і засновувати релігійні товариства; в межах законів вони мають внутрішню автономію.

Члени віросповідання, що його досі не визнала держава, не мають права до публичних набоженств; у місцях зачинених вони можуть виконувати свої набоженства і релігійні обряди, що не суперечать закону та публичній моралі.

Артикул 26.

Порядок визнання віросповідання, що його досі держава не визнала, встановить окремий закон.

Артикул 27.

Кожний громадянин має повну волю зміни місця побуту і перенесення своєї власності в межах держави.

Артикул 28.

Кожний громадянин має право емігрувати за межі держави, за винятком випадків, що їх зазначено в законі.

Артикул 29.

Кожний громадянин має право вільного вибору професії та заробітку; обмеження в тім напрямі можна допустити тільки шляхом закону.

Артикул 30.

Забезпечується вільність торгу та промисловости, ремесства, а також вільність складання умов у межах діючих законів.

Артикул 31.

Забезпечується кожному вільність науки, навчання і наукових вислідів та дослідів.

Кожний громадянин має право заснувати школу, або виховавчий заклад і ними керувати на умовах, означених в законі.

Всі громадські та приватні школи і виховавчі заклади стоять під доглядом держави. Навчання в школах од нищої до вищої, що їх удержує держава, є безплатне.

Окремий закон визначить порядок шкільного навчання.

Характер публичних шкіл не може бути конфесійний.

Артикул 32.

Навчання в народніх початкових школах є загальне, для всіх обовязкове та безплатне. Держава, самоврядування та громади мають подбати, щоб усі діти в шкільнім віці могли користуватися з сеї науки.

Для громадян дорослого віку уряджується курси позашкільної освіти.

Школи повинні виховувати на основах моралі та розуміння громадянських обовязків.

Артикул 33.

Вільність думки в слові, письмі, друку та в образній формі належить кожному.

Окремий закон забезпечить здійснення сих прав.

Артикул 34.

Забезпечується вільність преси.

Преса підпадає тільки тим обмеженням, що їх точно визначає закон. Не можна встановлювати попередньої цензури та концесійної системи на видання періодичних друків. Не можна відняти поштового дебіту друкам, що вийшли в межах держави.

Артикул 35.

Тайну листування і тайну кореспонденції забезпечується всім громадянам. Можна її порушити тільки на підставі судового наказу.

Артикул 36.

Людська праця, здоровля та життя стоять під охороною закону. Зокрема закон охороняє робітників-малолітків, жіночу працю та жінок підчас материнства.

Державі належить контроль над організацією праці, умовами найманой праці і винагородою за неї.

Окремий закон забезпечить матеріально робітників, або їх родини, за відповідною участю заінтересованих сторін, на випадок недуги, каліцтва, старости і смерти.

Артикул 37.

Робітники мають право творити робітничі організації та союзи і складати колективні умови в цілі охорони та розвою праці. Порозуміння і заходи що до обмеження сього права визнається за протизаконні.

Артикул 38.

Суперечки між робітниками і працьодавцями розв'язується шляхом добровільного роземчого суду, або коли се неможливо, за допомогою державних роземчих судів.

Окремий закон про роземчі суди визначить їх компетенцію.

Артикул 39.

Правний стан державних урядовців визначається в окремому законі про службу.

Артикул 40.

Держава охороняє інтелектуальну працю та її витвори.

Артикул 41.

На кожного громадянина покладається, не порушуючи його особистої вільності, моральний обов'язок використати свої духовні та фізичні сили в спосіб, як того вимагає добро загалу.

Артикул 42.

Вільність національного і культурного розвою для громадян національних меншостей забезпечується у всіх відношеннях, що не суперечать єдності держави.

Окремий закон визначить їх права в школі та публичному життю.

Артикул 43.

Приватна власність стоїть під охороною закону.

Власність зобов'язує. Користування власністю мусить служити для добра загалу.

Вивласнення, або обмеження приватної власности, може відбутися з огляду на державну, публичну чи суспільну потребу, або з економічних причин, а також в інтересах соціальної справедливости.

Спосіб вивласнення, або обмеження приватної власности як і форму та розмір справедливої винагороди визначається в окремому законі.

Артикул 44.

Дрібна і середня земельна власність стоїть під охороною закону.

Зноситься більшу земельну власність. З неї утворюється земельний фонд, з якого задовольняється малоземельне і безземельне хліборобське населення. Форму, а також умови сього задоволення визначить окремий земельний закон.

Артикул 45.

Забезпечується спадкове право в межах діючих законів. Вони ж визначають участь держави в спадщині.

Артикул 46.

Держава зобов'язана відшкодувати громадянина за шкоду та збитки, що йому заподіяно урядуванням цивільних чи військових осіб, що не було згідно з законом чи обов'язками служби.

Внесення позову проти держави за відшкодування з сеї причини не залежить від дозволу держави.

Держава має право стягнути з урядових осіб, які заподіяли шкоду, повернення відшкодування, що вона заплатила скривдженому.

Тіж самі постанови прикладається і до відповідальности самоврядувань та громад за шкоду та збитки, що їх заподіяло протизаконне урядування їх органів.

Артикул 47.

Всі громадяне мають право засновувати спілки та товариства, як і скликати збори, що не перечать карним законам і публичному безпеченству.

Окремий закон визначить порядок користування з сих прав.

Артикул 48.

Громадяне мають право вносити петиції до всіх законодавчих і репрезентаційних тіл, до державної влади та самоврядувань.

Артикул 49.

Всі громадяне зобовязані бути вірними державі, підлягати законам, шанувати законну владу, улекшувати її завдання та виконувати її накази, що видано згідно з законом, виконувати всі публичні уряди, як державні так і в самоврядуванні та громаді, до яких їх покликано, платити податки і нести всі тягарі та особисті і річеві повинности.

Артикул 50.

Всі громадяне є обовязані до військової служби; порядок покликання жінок до служби в цілі оборони держави визначається в законі.

Окремі закони ухвалють рід та спосіб, порядок і час тривання військової служби, звільнення від сього обовязку, а також особисті і річеві повинности на військові цілі.

Артикул 51.

Всі постанови про права громадян стосується і до військових осіб всіх ступнів, поскільки тому не суперечать військові закони і постанови про військову карність.

Артикул 52.

Громадянські прага особистої вільности (арт. 18), недоторканности мешкання (арт. 23), тайни листування і кореспонденції (арт. 35), вільности друку та преси (артикули 33 і 34) вільности переселення і виселення (артикули 27 і 28) і вільности зборів та товариств (арт. 47) можна часоо припинити на час виняткового стану.

Розпорядження про се може зробити тільки Рада міністрів за згодою Голови Держави підчас війни, або коли загрожує вибух війни, або на випадок внутрішніх розрухів чи масових протидержавних змов, що загрожують цілості держави, Основному Державному Закону, або публичному безпеченству.

Се розпорядження мусить бути оголошено у Вістнику Державних Законів за підписом Голови Держави і Ради міністрів, з покликом на сей артикул.

Воно повинно бути подано першому засіданню Державного Союму на його затвердження.

Окремий закон про винятковий стан точно визначить переведення вище згаданих засад що до збільшення компетенції цивільної влади, або встановлення військової влади на місце цивільної.

Артикул 53

Чужинці, що перебувають на території Української Держави, підлягають її законам на загальних для всіх підставах. Вони не користуються з політичних прав, що належать українським громадянам; з усіх інших прав вони користуються, оскільки закон не визначає для них певних обмежень.

В разі відсутності відповідної взаємності в користуванні з такихже прав українських громадян у чужій державі, підданці її можуть підпасти рівнозначним обмеженням.

ІV. ДЕРЖАВНА РАДА І ДЕРЖАВНИЙ СОЙМ.

Артикул 54.

Законодавча влада в Українській Державі належить до Державної Ради, що її вибирається на підставі засад, зазначених в артикулі 3.

Артикул 55.

До часу скликання першої Державної Ради, законодавча влада належить Державному Сойму.

Окремий закон визначить склад та спосіб вибору до Державного Сойму.

Артикул 56.

Державний Сойм не може змінювати постанов сього закону що до державно - правної самостійності та міжнародньо - правної незалежності і демократично - республіканського устрою Української Держави.

Артикул 57.

Державний Сойм скликається, коли обрано кількість членів, що її визначить окремий закон про склад та спосіб вибору до Державного Сойму.

Артикул 58.

Державний Сойм скликає на першу сесію, як і на сесії наступні, Голова Держави окремим наказом за своїм та Голови Ради міністрів підписом. Сей наказ оголошується у Вістнику Державних Законів. В тойже самий спосіб відбувається замкнення сесій та розв'язання Державного Сойму.

Перша сесія Державного Сойму скликається не пізніше як за 14 день, відколи вибрано належну кількість його членів.

Дальші сесії Державного Сойму поділяється на чергові та позачергові.

Чергові сесії скликається два рази на рік: весною та в осені.

Позачергові сесії скликає Голова Держави з власної ініціативи, або коли сього зажадає Правительство, або Президія Державного Сойму, для розв'язання справ, що їх зазначено в оголошенню чи в заяві про необхідність скликання сих сесій.

Державний Сойм збирається на перше засідання 15-го дня після появи наказу про се у Вістнику Державних Законів.

Тимчасові перерви на час, не довший як 10 день і не більше як двічі на кожную сесію, можуть призначити Голова Держави, або Державний Сойм.

Перерви на більший час призначається за спільною згодою Голови Держави та Державного Сойму.

Артикул 59.

Державний Соїм можна розв'язати тільки тоді, коли буде обрано першу Державну Раду Української Народньої Республіки.

Тим самим наказом, який видано в спосіб, зазначений в артикулі 58, що ним розв'язується Державний Соїм, скликається рівночасно перша Державна Рада на першу її сесію.

Артикул 60.

Перше засідання Державного Соїму відмикає Голова Держави, або з його доручення Голова Ради міністрів, відчитуючи наказ про скликання Державного Соїму і покликуючи до тимчасового проводу найстаршого віком члена Державного Соїму.

Після сього члени Державного Соїму складають присягу, або урочисту обітницю в руки свого Голови.

Текст присяги: „Обіщаю і клянуся Великим Господом перед Святою Його Євангелією, що буду у всьому совісно виконувати обов'язки члена Державного Соїму, найкраще, як я їх розумію і можу виконати, що буду заховувати вірність Українській Державі як моїй Батьківщині та Основному її Державному Закону і буду дбати тільки за добро та користь держави. В тому власноручно підписуюся“.

В разі бажання той, що заприсягається, цілує Святий Хрест та Євангелію, або виконує інший відповідний релігійний чин.

Особи, що не визнають присяги, дають урочисту обітницю такоїже сили та змісту, але без слів: „клянуся Великим Господом перед Святою Його Євангелією“.

Член Державного Соїму, який зречеться присяги, або урочистої обітниці, тратить мандат члена Державного Соїму.

Артикул 61.

Державний Соїм обирає з поміж себе Голову та заступників Голови і секретарів, та творить відповідні комісії. Сі комісії можуть з постанови Державного Соїму продовжувати роботи, що на них покладено, і підчас перерви між сесіями.

Справи, що розгляд їх не закінчено в б'жучу сесію з постанови Державного Соїму переносяться на розгляд наступної сесії.

Артикул 62.

Рада міністрів на внесення міністра внутрішніх справ виробить і оголосить у Вістнику Державних Законів, ще перед першим засіданням Державного Соїму, тимчасовий правильник нарад Державного Соїму.

Сим правильником керується Державний Соїм так довго, поки сам не виробить для себе нового правильника і не оголосить його у Вістнику Державних Законів. Вироблений Державним Соїмом правильник обов'язує негайно після його оголошення у Вістнику Державних Законів і для своєї важности не потребує ствердження через Голову Держави.

Артикул 63.

Державний Соїм сам рішає про важність запротестованих виборів на підставі окремого внесення своєї мандатної комісії.

Член Державного Соїму, що його мандат опротестовано, здійснює свої права та обов'язки до хвили, коли Державний Соїм ухвалить неважність його виборів.

Міністр внутрішніх справ в день відкриття Державного Союму передає йому всі виборчі акти разом з внесеними протестами.

Артикул 64.

Мандат члена Державного Союму погасає тільки в наслідок його смерти, уневажнення мандату через Державний Союм, добровільного зложення мандату, або втрати виборчого права, або в наслідок випадку, що його зазначено в артикулі 60.

Про погаснення мандату Голова Державного Союму негайно повідомляє листовно міністра внутрішніх справ, а сей на протязі 14 день після одержання оголошує повідомлення в урядовім часописі про додаткове обрання.

Окремий закон про склад та спосіб вибору до Державного Союму постановляє, коли не відбувається додаткового обрання.

Артикул 65.

Членам Державного Союму міністр внутрішніх справ вручає посвідчення на вступ до Державного Союму.

Опротестування мандату не впливає на видання сього посвідчення.

Артикул 66.

Внутрішньою і зовнішньою урядовою мовою і мовою нарад Державного Союму є виключно українська мова.

Артикул 67.

Член Державного Союму здійснює всі свої права та обовязки тільки особисто.

Артикул 68.

Члени Державного Союму одержують постійне утримання та зворот подорожніх коштів від свого місця замешкання до місця осідку Державного Союму і назад.

Користуються вони безплатно з державних залізниць та державних пароплавів.

Окремий закон визначить розмір утримання члена Державного Союму та його Президії, а також їх подорожніх коштів.

Артикул 69

Члени Державного Союму є представниками загалу громадян Української Держави.

Раз обраного члена Державного Союму не можна відкликати. Його діяльності в Державному Союму не можна вязати якими-небудь інструкціями.

За державну зраду, злочини та провини по становищу члена Державного Союму, члени Державного Союму підлягають Найвищому Державному Суду на підставі ухвали Державного Союму, згідно з порядком, що його встановлює артикул 103.

За свою діяльність в Державному Союмі член Державного Союму відповідає тільки перед Державним Союмом.

Артикул 70.

Член Державного Союму користується з недоторканности від хвилі, коли у Вістнику Державних Законів буде оголошено наказ Голови Держави про скликання Державного Союму до хвилі його розв'язання.

Членів Державного Союму не вільно переслідувати ані карно-судово, ані карно - адміністраційно, ані арештувати без згоди Державного Союму за винятком схоплення на гарячому вчинку.

Втім останнім разі належить про се донести негайно Голові Державного Союму і просити про дозвіл на дальший арешт, або дальше карно-судове слідство.

На жадання Державного Союму арешт мусить бути негайно знесений і карно судове слідство припинено на час важности мандату.

У випадку перерви між сесіями се право належить Голові Державного Союму.

Пізніше обраний член Державного Союму користується з недоторканности від хвилі свого обрання.

Сі постанови не прикладається до карної відповідальности члена Державного Союму, коли він є редактором періодичного, або неперіодичного видання.

Артикул 71.

Члена Державного Союму, що в прилюдному засіданню, в своїй промові, або в заяві в Державному Союмі, порушив права приватної особи, може покривджений притягнути до карно - судової відповідальности.

На той випадок судова влада має одержати дозвіл Державного Союму.

Артикул 72.

Член Державного Союму не може купувати ані брати в аренду державні добра, або приймати державні роботи чи доставки; не може він рівнож одержувати державних концесій.

Артикул 73.

Засідання Державного Союму є прилюдні.

Вони можуть бути таємні тільки на жадання Голови Державного Союму, представника Правительства, або не менш як 10 членів Державного Союму, на підставі окремої ухвали, що приймається після того, як публіка опустила салю нарад.

Артикул 74.

Не можна нікого притягати до відповідальности за справоздання з публичного засідання Державного Союму, що згідні з правдою.

Артикул 75.

Право законодавчого почину має Голова Держави, Рада міністрів і кожний член Державного Союму, коли його внесення підписане не менш як 10 членами Державного Союму.

Артикул 76.

Засідання Державного Союму є дійсні в разі присутности половини обраних членів.

Артикул 77.

Ухвали Державного Союму приймається звичайною більшістю голосів присутніх членів.

На зміну Основного Державного Закону треба не менше половини голосів загального числа членів Державного Союму.

На той випадок, коли Голова Держави відкине постанову Державного Союму, постанова ся набірає сили закону після нової

ухвали її двома третинами присутніх в засіданню членів Державного Союму.

Артикул 78.

Постанову, що її ухвалив Державний Союм, Голова Державного Союму надсилає Голові Ради міністрів, а сей до 7 днів — Голові Держави для ствердження на протязі 14 день.

Стверджена Головою Держави постанова Державного Союму вертається знову до Голови Ради міністрів, який негайно її оголошує у Вістнику Державних Законів за підписом Голови Держави і відповідного міністра чи відповідних міністрів, або Ради міністрів.

Перед текстом закону належить зазначити, що його ухвалив Державний Союм згідно з постановами артикулів 55, 57, 77 і 78.

Артикул 79.

На випадок нествердження Головою Держави постанови Державного Союму, Голова Держави на протязі 14 днів повертає її Голові Ради міністрів з письменним наведенням причин нествердження.

Голова Ради міністрів протягом дальших трьох день надсилає незатверджену постанову Голові Державного Союму, що ставить її на денний порядок найближчого засідання Державного Союму.

Державний Союм без дискусії, або приймає уваги Голови Держави що до змін постанови, і тоді надсилає її до відповідної комісії для дальшого належного проходження, або приймає вдруге без змін в цілости числом голосів, що їх зазначено в артикулі 77.

Ухвалену в сей спосіб постанову Голова Державного Союму надсилає Голові Ради міністрів для негайного оголошення її у Вістнику Державних Законів за підписом Ради міністрів, з наведенням перед текстом закону, що його ухвалив Державний Союм згідно з постановами артикулів 55, 57, 77 і 79.

Артикул 80.

Всі закони оголошується у Вістнику Державних Законів.

Накази Голови Держави і розпорядження міністрів, що нормують правні відносини, оголошується також у Вістнику Державних Законів, з наведенням на їх початку постанови закону, що уповноважує їх на видання сього наказу, або розпорядження.

Артикул 81.

Закон переводиться в життя на 15-тий день після появи його у Вістнику Державних Законів, як що в самім законі не визначено иншого терміну, з якого закон має обовязувати.

Ся постанова стосується також і до наказів та розпоряджень, що їх зазначено в артикулі 80.

День появи Вістника Державних Законів мусить бути зазначений на його першій сторінці.

Артикул 82.

Ніхто не може виправдуватися незнанням закону, наказу, або розпорядження, що їх належно оголошено.

Артикул 83.

Податки і публичні оплати можна побирати тільки на підставі закону, що його ухвалив Державний Союм і в спосіб, в законі визначений.

Артикул 84.

Державний Сойм ухвалює щорічно окремим законом державний бюджет на один рік.

Бюджет обіймає всі прибутки та видатки.

В надзвичайних випадках тимчасовий бюджетовий закон може обіймати час, коротший від одного року.

Кожне перевищення бюджету вимагає попередньої ухвали Державного Сойму.

Визначені в бюджетовім законі, або в тимчасовім бюджетовім законі, грошеві квоти можна уживати тільки на цілі, що їх тамже зазначено.

Артикул 85.

Коли Державний Сойм перед впливом бюджетового періоду не ухвалить нового бюджетового закону, тоді, на підставі ухвали Ради міністрів, за підписом Голови Держави і Ради міністрів, залишається в силі останній бюджетовий закон.

Сю ухвалу оголошується у Вістнику Державних Законів, покликуючися на сей артикул.

Артикул 86.

Державні позички, продаж, заміна, або обтяження державного нерухомого майна та прийняття за другого державної запоруки можуть бути тільки на підставі закону, що його ухвалив Державний Сойм.

Артикул 87.

Державний Сойм встановлює валюту, дозволяє емісію кредитових білетів та державних облігацій.

Окремий закон визначить докладно зазначені справи.

Артикул 88.

Переведення справ, зазначених в артикулі 87, належить до Державного Банку. Статут його ухвалює Державний Сойм.

Міністр фінансів доглядає за Державним Банком і відповідає перед Державним Соймом за його діяльність.

Артикул 89.

Контроль над цілим державно-фінансовим господарством виконує Державний Контроль на чолі з державним контрольором.

Голова Держави на внесення Голови Державного Сойму призначає державного контрольора. Державний контрольор не входить в склад Ради міністрів і тільки в наслідок окремого вотума недовіря з боку Державного Сойму уступає з свого уряду.

Державний контрольор має права міністра і за службові злочини та провини відповідає згідно з артикулами 101, 102 і 103.

Державний контрольор щорічно подає Державному Сойму звіт про всі державні прибутки та видатки, про державні фонди і загальний стан фінансів держави.

Окремий закон про Державний Контроль в Українській Державі визначить права та обовязки і організацію контролю в державному господарстві.

Артикул 90.

Державний Сойм окремим законом ухвалює щорічно військовий контингент підчас мира, а зокрема кількість нового військового набору.

Артикул 91.

Коли Державний Соїм за 2 місяці перед звичайним терміном покликання військових новобранців, що його визначає окремий закон про військову повинність, не визначить кількості нового військового набору, тоді на підставі ухвали Ради міністрів, за підписом Голови Держави і Ради міністрів, залишається в силі останній закон про кількість військового набору.

Сю ухвалу оголошується у Вістнику Державних Законів, покликаючися на сей артикул.

Артикул 92.

Всі міжнародні торговельні і митні умови, міжнародні умови, що накладають маєткові тягарі на державу, або на громадян держави, або містять для них правні постанови, міжнародні умови, що до кордонів держави, міжнародні мирові умови, а також міжнародній арбітраж, набірають сили тільки за згодою Державного Соїму.

Артикул 93.

Державний Соїм приймає петиції від окремих громадян, товариств та установ.

Державний Соїм за ухвалою може передати їх відповідним міністрам і жадати від них пояснень що до справ, до яких відносяться петиції; міністри мусять дати жадані пояснення, або в них відмовити з поданням причин.

Артикул 94.

Члени Державного Соїму мають право вносити інтерпеляції на письмі до Ради міністрів, або до поодиноких міністрів в спосіб, що його визначає правильник нарад Державного Соїму.

Артикул 95.

На внесену інтерпеляцію може міністр відповісти негайно, або заповісти відповідь на визначений термін, або відмовити в одповіді, з наведенням мотивів.

Державний Соїм на окреме внесення може ухвалити розпочати дискусію над відповіддю міністра на внесену інтерпеляцію. Може він на окреме внесення ухвалити, що переходить до дальших чергових справ з наведенням мотивів, або без їх наведення.

Артикул 96.

Державний Соїм може окремою ухвалою висловити недовірря Раді міністрів, або поодиноким міністрам.

На той випадок вони мусять, не зволікаючи, уступити з свого уряду.

Артикул 97.

Державний Соїм може утворювати окремі комісії з своїх членів, щоб зясувати та усталити факти певної справи.

Може надати сим комісіям право викликати свідків та знавців, щоб вони зложили устно, або на письмі, свої свідчення та пояснення під присягою, або без присяги, додержуючися відповідних постанов судового поступування.

Артикул 98.

Державний Сойм ухвалою, прийнятою в присутності не менш половини дійсної кількості його членів, двома третинами голосів присутніх членів, може поставити Голову Держави в стан обвинувачення за державну зраду і порушення Основного Державного Закону.

На той випадок Голова Держави мусить негайно усунутися від дальшого виконання своїх обов'язків аж до часу, коли Найвищий Державний Суд вирішить сю справу.

В разі увільнення від вини та кари Голова Держави повертається негайно до своїх обов'язків.

Голова Держави не відповідає перед звичайними карними судами.

Артикул 99.

На випадок усунення від уряду Голови Держави з причин, що їх наведено в артикулі 98, його права та обов'язки виконує тимчасово Голова Державного Сойму, який зобов'язаний на весь час свого заступництва Голови Держави усунутися від участі в проводі і нарадах Державного Сойму.

На його місце в проводі Державного Сойму вступає з усіма його правами та обов'язками перший заступник Голови Державного Сойму.

Артикул 100.

Постанови артикулу 99. прикладається також і в тім випадку, коли в наслідок довшого перебування Голови Держави за кордоном, або в наслідок його довшої тяжкої недуги, Голова Державного Сойму обіймає часово місце Голови Держави.

Державний Сойм окремою ухвалою визначає факт довшої відсутності, або довшої тяжкої недуги Голови Держави.

Артикул 101.

Державний Сойм ухвалою, що приймається в спосіб, визначений в артикулі 98, може поставити Раду міністрів, або поодиноких міністрів в стан обвинувачення за державну зраду, порушення Основного Державного Закону та службові злочини.

За звичайні злочини та провини карного закону відповідають міністри перед звичайним карним судом.

Артикул 102.

Коли Державний Сойм поставить міністра в стан обвинувачення, мусить він, не зволікаючи, уступити з свого уряду.

Артикул 103.

Особи, яких поставлено в стан обвинувачення згідно з постановами артикулів 69, 98 і 101, судить Найвищий Державний Суд.

Найвищий Державний Суд складається з усіх членів Найвищих Касаційного та Адміністраційного Судів і їх президій.

Обов'язки голови Найвищого Державного Суду виконує той голова з сих судів, що довше обіймає уряд голови суду, другий же є його заступником.

Голова Найвищого Державного Суду призначає секретаріят з загального складу секретаріятів Найвищих Касаційного та Адміністраційного Судів.

Для переведення досудового слідства Найвищий Державний Суд обирає з поміж своїх членів слідчого суддю, який в наслідок сього обрання виходить тимчасово із складу Найвищого Державного Суду. В допомогу йому голова суду, по згоді з слідчим суддею, призначає одну, або кілька осіб, що відповідають вимогам, які встановлені для судових слідчих.

Слідчий суддя та його помішники користуються з усіх прав судового слідчого, а також мають право без окремого дозволу суду розглядати та вилучати поштово-телеграфну кореспонденцію.

Скарги на дії, що відбувалися підчас досудового слідства, подається на розв'язання Найвищого Державного Суду.

Прокуратора Найвищого Державного Суду та його товаришів обирає Державний Соїм для кожної окремої справи.

Обвинувачений, його уповноважений, прокуратор та його товариші мають право бути присутніми підчас всіх актів досудового слідства; неприбуття сих осіб не спиняє бігу слідства.

У всьому останньому досудове слідство переводиться на загальних підставах.

Після скінчення досудового слідства, справа поступає на висновок прокуратора, який разом з висновком та точною кваліфікацією інкримінованого вчинку передає справу в Державний Соїм.

Державний Соїм, розглянувши справу, може віддати обвинуваченого на суд Найвищого Державного Суду, або зовсім прикоротити справу.

Коли обвинуваченого буде віддано під суд, справа за нього розглядається в судовому засіданні, згідно з Статутом Карного Судівництва.

Вирок суду, про признання підсудного винним, твориться більшістю двох третин голосів суддів, що беруть участь в постанові вироку. Після признання виновності підсудного, а також встановлення злагідняючих його вину обставин, суд визначає міру та ступінь кари, пристосовуючися до карного закону.

Засуджений за провину політичної натури, якої карний закон не передбачає, присуджується до позбавлення, або обмеження права обіймати державний уряд на час не більший як 10 років.

Найвищий Державний Суд має право, визнавши звичайною більшістю голосів злагідняючі вину засудженого обставини, зменшити кару з свого розсуду, або зовсім звільнити засудженого від кари.

Вирок Найвищого Державного Суду повинен бути докладно мотивований у всіх випадках.

Виправдуючий вирок Найвищого Державного Суду є остаточний і зараз же після його проголошення набирає законної сили.

Засуджуючий вирок, як в разі, коли кара накладається, так і в разі, коли засуджений звільняється від неї, до виконання вироку надсилається до Державного Соїму, що має право зменшити кару, або зовсім звільнити засудженого від неї.

Тільки Державний Соїм має право амністії у сьому випадку; він постановляє про се в спосіб, що його зазначають артикули 98 і 101.

Артикул 104.

На випадок смерті Голови Держави, його добровільного передчасного уступлення, засуду на підставі постанови артикулів 98 і 103,

психічної, або тяжкої фізичної недуги, що її не можна вилічити, Державний Соїм в присутности двох третин обраних членів Державного Соїму і в спосіб, визначений в артикулі 119, приступає, незволікаючи, до вибору нового Голови Держави.

Державний Соїм встановлює факт психічної, або тяжкої фізичної недуги Голови Держави, що її не можна вилічити.

Обраний буде той, хто одержить абсолютну більшість голосів; при тому голосування відбувається таємно.

Коли ніодин з кандидатів не одержує абсолютної більшості, приступається негайно до тісного вибору між тими двома кандидатами, що при першій голосуванні одержали найбільше голосів. Голосувати можна тільки за тих двох кандидатів. Голос відданий за іншого кандидата, вважається за недійсний. Так само за недійсний вважається картка з тим кандидатом, що його імені, або прізвища не можна відчитати. Білі та недокладно виповнені картки також вважається за недійсні.

Обраний буде той з поміж двох кандидатів, хто одержить абсолютну більшість голосів.

В разі рівності голосів рішає жереб, що його витягне Голова Державного Соїму.

Артикул 105.

В будинку та помешканнях Державного Соїму труси, вилучення і арешти можуть відбутися тільки з дозволу Голови Державного Соїму.

У. ГОЛОВА ДЕРЖАВИ.

Артикул 106.

Верховна виконавча влада знаходиться в руках Голови Держави і Ради міністрів, відповідальної перед Державним Соїмом.

Сю владу виконують вони самі і через підлеглі їм уряди.

Голова Держави має вищий догляд за законністю урядування.

Артикул 107.

Головою Української Держави може бути кожний громадянин українського походження, православної віри, не молодший 35 років, що має всі права цивільні та політичні.

Артикул 108.

Постанови, що їх ухвалив Державний Соїм, потребують ствердження Голови Держави (арт. 78) за винятком випадку, що його зазначає артикул 79.

Голова Держави має право видавати накази згідно з постановою артикулу 80.

Всі накази, що виходять від Голови Держави, мусять мати підписи його та відповідного міністра, який своїм підписом бере на себе відповідальність перед Державним Соїмом за законність наказу.

Артикул 109.

При Голові Держави є Окрема Канцелярія з управителем на чолі.

Управителя та інших урядовців Окремої Канцелярії іменує Голова Держави на внесення Голови Ради міністрів

Артикул 110.

Голова Держави скликає, відмикає і замикає сесії Державного Союму і розв'язує Державний Союм згідно з постановами артикулів 58, 59 і 60.

Се право належить йому й у відношенню до Державної Ради за винятком моменту розв'язання Державної Ради, яке може наступити тільки на підставі постанови самої Державної Ради.

Артикул 111.

Голова Держави на внесення Голови Державного Союму іменує та звільняє Голову Ради міністрів, а на внесення останнього всіх інших міністрів, або керуючих міністерствами.

Артикул 112.

Голова Держави іменує та звільняє вищих державних урядовців, старшин та професорів вищих шкіл згідно з діючими законами.

Артикул 113.

Голова Держави на внесення міністра віросповідань, за попередньою ухвалою Ради міністрів, іменує єпископів і вищих церковних достойників.

Артикул 114.

Голова Держави нагороджує почесними відзнаками згідно з постановами відповідних законів.

Артикул 115.

Голова Держави є Головним Отаманом всіх оружних сил Української Держави на суші, морі та в повітрі

Начальне командування над дієвою армією підчас війни обіймає тільки фаховий генерал, призначений Головою Держави на внесення Голови Ради міністрів.

Артикул 116.

Голова Держави приймає та акредитує дипломатичних представників чужих держав.

Він іменем Української Держави складає умови з чужими державами. Міжнародні умови, зазначені в артикулі 92, мусять бути затверджені Державним Союмом.

Голова Держави виповідає війну за ухвалою Державного Союму.

Артикул 117.

Голова Держави має право помилування та амністії. Се право здійснює він на внесення міністра юстиції після згоди Ради міністрів, з винятком випадків, що їх зазначено в артикулах 69, 98, 101 і 103.

Артикул 118.

Голова Держави одержує утримання з державних фондів. Розмір та рід утримання визначить окремий закон.

Голова Держави не може мати інших побічних урядів, ані побічних заробітків.

Не може він бути членом Державного Союму.

Голова Держави відповідає за свої вчинки перед Державним Союмом тільки у випадках, що їх зазначає артикул 98 та в спосіб, що його визначено в артикулі 103.

Артикул 119.

Перша Державна Рада 7-го дня після свого першого засідання, на окремому, тільки для сеї справи призначенім засіданню, обирає першого Голову Держави в спосіб, що його визначено в артикулі 104.

Дальнійший порядок обрання Голови Держави визначить окремий закон, що його ухвалить перша Державна Рада.

Обраний Голова Держави обіймає урядування на 15-тий день з часу свого обрання, після того, як складе присягу в руки Голови Державної Ради на чесне та сумлінне виконання обов'язків, береження Основного Державного Закону та всіх інших законів і цілоти та безпеченства Української Держави.

Текст присяги: „Заприсягаюся та клянуся Великим Господом перед Святою Його Євангелією та моєю дорогою Батьківщиною, що буду зберігати і піддержувати непорушність та незалежність Української Держави, совісно, як я найкраще розумію, виконувати обов'язки Голови Української Держави, що волею народу їх на мене покладено, охороняючи і виконуючи Основний та інші Державні Закони, маючи до всіх справедливність і покладаючи всі мої сили і життя на добро Батьківщини. В тому власноручно підписуюся“.

VI. ПРАВИТЕЛЬСТВО.

Артикул 120.

Рада міністрів здійснює владу згідно з постановою артикулів 106 і 111.

Міністри і керуючі міністерствами є відповідальні перед Державним Союмом (арт. 96) кожний в своїм обсязі діланя, за згідність всіх урядових актів Голови Держави та власних урядових актів з законами, а також за законний біг справ в підлеглих їм галузях адміністрації.

Крім того Рада міністрів відповідає солідарно перед Державним Союмом за загальний напрям політики.

Артикул 121.

Рада міністрів, що її іменовано в спосіб, як його визначено в артикулі 111, складається з Голови Ради міністрів і відповідних міністрів.

Тільки Державний Союм має право збільшити, або зменшити кількість міністрів шляхом окремого закону; тимже способом визначає він і обсяг діланя поодиноких міністерств.

Артикул 122.

Голова Ради міністрів не обіймає міністерського уряду.

Він надає напрям політиці Правительства, головує в Раді міністрів і пильнує, щоби було погодження в діяльності між поодинокими міністерствами,

Він дбає і відповідає за своєчасне оголошення законів, наказів і розпоряджень у Вістнику Державних Законів (артикули 80 і 81).

Артикул 123.

При Президії Ради міністрів буде отворено окрему Кодифікаційну Секцію.

Окремий закон встановить її склад та обсяг діланя.

А р т и к у л 124.

Рада міністрів за згодою Державного Союму може встановити в поодиноких міністерствах по одній, або кілька посад товаришів міністра.

Товариш міністра має голос в Раді міністрів тільки тоді, коли йому доручено, з ухвали Ради міністрів, заступати відповідного міністра.

А р т и к у л 125.

Міністри, а з їх доручень товариші міністрів та інші вищі урядовці, мають право брати участь в засіданнях Державного Союму та його комісій і промовляти поза чергою.

Голосувати в Державному Союмі вони можуть тільки тоді, коли є його членами.

На жадання Державного Союму, або одної з його комісій, міністр мусить особисто прибути на засідання, щоб подати пояснення, або вислухати бажання та заяви.

А р т и к у л 126.

Поодинокі міністри і підлеглі їм уряди мають право в цілі виконання законів в своїм обсязі ділання видавати розпорядження і накази та жадати їх виконання під загрозою примусу і грошових кар, згідно з діючими законами.

А р т и к у л 127.

Міністри, керуючі міністерствами, товариші міністрів та директори департаментів міністерств не можуть обіймати інших урядів, за винятком вищих наукових та почесних, ані мати побічної заріркової праці.

Не можуть вони бути членами семі Голови Держави.

Перед обняттям уряду складають вони присягу в руки Голови Держави на вірність Українській Державі і на береження її Основного та інших законів.

А р т и к у л 128.

Міністри і керуючі міністерствами мусять уступити з свого уряду у випадках, що їх зазначають артикули 96 і 102.

А р т и к у л 129.

Всі державні урядовці перед обняттям своєї служби складають, присягу в руки свого начальника на вірність Українській Державі-береження її Основного та всіх інших законів і розпоряджень влади та заховання урядової тайни.

Закон для державних урядовців (службові прагматика) визначить їх права та обовязки, умови прийняття на державну службу, службові ранги, дисциплінарне поступування і спосіб їх матеріального забезпечення, включаючи і пенсію.

А р т и к у л 130.

Адміністрацію відділюється від суду.

Окремий закон визначить порядок поступування в адміністраційних справах.

Важність рішень адміністраційних урядів можна оспорювати перед Найвищим Адміністраційним Судом, коли перед тим справа перейшла всі означені в законі адміністраційні інстанції.

А р т и к у л 131.

Для цілої території Української Держави утворюється на судових засадах один Найвищий Адміністраційний Суд.

Сей суд розглядає та розв'язує, додержуючися судового поступування, питання про правну важність розпоряджень державних і адміністраційних урядів (арт. 130.) та органів самоврядування, спори про компетенцію між поодинокими державними і адміністраційними урядами і самоврядуваннями, або між самими самоврядуваннями, і всі випадки порушення Основного Державного Закону, оскільки всі зазначені справи не належать до компетенції судів.

Вироків Найвищого Адміністраційного Суду не можна оскаржити.

Окремий закон визначить склад та компетенцію Найвищого Адміністраційного Суду.

А р т и к у л 132.

Компетенційні спори між судовими та адміністраційними владами рішає Об'єднана Рада, що складається на паритетних засадах із членів Найвищого Касаційного Суду та Найвищого Адміністраційного Суду.

VII. САМОВРЯДУВАННЯ.

А р т и к у л 133.

Громади, волости, містечка, міста, повіти та вищі одиниці самоврядування користуються з автономії що до вирішення питань про місцеві добра та потреби в межах своєї території, оскільки державна адміністрація, або відповідна більша одиниця самоврядування не прилучила певної справи до свого обсягу ділання.

Окремий закон установить докладно, як прикладається сей принцип у відповідних подробицях, а також визначить засадничі основи що до організації установ в різних ступнях одиниць самоврядувань та встановить обов'язковий обсяг ділання.

Кожна одиниця самоврядування має автономне право призначати податки та повинности, що є необхідні для її урядування.

А р т и к у л 134.

Громади, волости, містечка, міста, повіти і вищі одиниці самоврядування мають свої виборні установи.

Вибори для загальних установ, громад, волостей, містечок і міст; будуть відбуватися на тих самих підставах, що й вибори до Державної Ради, однак тут виборче право може бути зв'язане довшим замешканням в громаді, містечку, або місті.

Що до виборних установ повітових самоврядувань та вищих, вибори до них переводяться посередньо виборними установами громад, волостей, містечок і міст на підставі пропорціональності.

А р т и к у л 135.

Самоврядування мусять виконувати в межах діючих законів доручені їм завдання державної адміністрації.

Міста Київ, Одеса та Харків матимуть окремий статут.

VIII. СУД.

А р т и к у л 136.

Судові вирокі і постанови проголошується іменем Української Народньої Республіки.

А р т и к у л 137.

Організацію і обсяг ділання судів, не виключаючи і військових, визначають окремі закони.

А р т и к у л 138.

Суддів іменує Голова Держави на внесення міністра юстиції. Уряд судді може обняти особа, яка відповідає вимогам, що їх визначає закон.

Складають вони окрему присягу судді в руки голови суду; форму присяги визначить закон.

А р т и к у л 139.

У виконанню правосудности судді є незалежні і підлягають виключно законам.

Вища судова влада може хвилево усунути суддю від урядування тільки тоді, коли рівночасно передасть його справу належному суду.

Не можна перенести суддю проти його волі на інше місце, або усунути з посади, хіба тільки на підставі судового вироку та в випадках і в спосіб, що їх передбачає закон.

Постанова останнього уступу не стосується до тих випадків, коли перенесення судді на інше місце, або усунення з посади є потрібне з причини зміни в організації суду, або зміни судових округ.

А р т и к у л 140.

Окремий службовий закон для суддів (службова прагматика для суддів) визначить їх права та обовязки.

А р т и к у л 141.

Суди не мають права оспорювати важности законів, що їх в належний спосіб видано і оголошено, натомісць мають право рішати, чи розпорядження державної влади і самоврядування видано згідно з постановами діючих законів і чи ся влада не переступила своєї компетенції.

А р т и к у л 142.

Судові розправи, як в справах цивільних так і карних, мають бути устні та прилюдні.

Винятки з сеї останньої засади визначає закон.

А р т и к у л 143.

Для цілої території Української Держави утворюється один Найвищий Касаційний Суд.

Окремий закон визначить склад та компетенцію Найвищого Касаційного Суду.

ІХ. ОБОРОНА ДЕРЖАВИ.

А р т и к у л 144.

Всі громадяне обовязані до служби для оборони держави на суші, морю і в повітрі, на основах окремого закону, що постановляє також про звільнення від сього обовязку (арт. 50).

А р т и к у л 145.

Озброєні сили держави складаються з регулярного війська, фльоти та загального ополчення.

Закон визначає чисельний стан війська і фльоти, морської і по-

вітряної, підчас мира, а також час тривання дійсної і запасової служби та служби в загальному ополченню.

А р т и к у л 146.

Регулярне військо можна вживати тільки для оборони самостійності і незалежності Української Держави та непорушності її кордонів.

На жадання державної цивільної влади можна вживати військової сили у випадках внутрішньої розрухи, з додержанням законнів, що їх видано в сій справі.

А р т и к у л 147.

Військові в дні свят повинні мати вільний час для виконання релігійних потреб.

Військовим в часи служби і поза нею не вільно відбувати нарад та зборів без дозволу свого начальства.

Вони підлягають військовій дисципліні.

А р т и к у л 148.

Військові особи на час своєї служби за злочини та провини відповідають перед військовими судами на підставі постанов окремого Військово Карного Статуту.

А р т и к у л 149.

Тільки з окремої постанови Державного Сойму, або Державної Ради, військо чужої держави може перебувати в межах Української Держави, або переходити через її територію.

А р т и к у л 150.

Службу безпеченства в межах Української Держави виконує державна жандармерія та місцева поліція.

Окремий закон визначить організацію державної жандармерії та місцевої поліції.

Х. ПЕРЕХОДОВІ І КІНЦЕВІ ПОСТАНОВИ.

А р т и к у л 151.

До хвилі вибору Голови Держави Державною Радою—Головою Держави є СИМОН ПЕТЛЮРА.

Він у першому засіданню Державного Сойму складає, згідно з артикулом 119, в руки Голови Державного Сойму присягу на вірність Українській Державі та її Конституції.

А р т и к у л 152.

Державний Сойм ухвалить закон про склад та спосіб вибору і скликання Державної Ради.

Державний Сойм можна розв'язати тільки тоді, коли вже обрано Державну Раду (арт. 59).

Виконавча влада має подбати, щоб як найскорше перевести вибори до Державного Сойму.

А р т и к у л 153.

Нинішній Основний Державний Закон обов'язує до хвилі оголошення Державним Соймом з обмеженнями, зазначеними в артику-

лах 5, 6 і 56, або Державною Радою, нового Основного Державного Закону Української Держави.

А р т и к у л 154.

Всі артикули цього Основного Державного Закону (Конституції), що стосуються до Державного Сейму, прикладається також і до Державної Ради до часу зміни останньою Основного Державного Закону.

А р т и к у л 155.

До часу зібрання Державного Сейму законодавчу владу виконує Рада міністрів в межах цього Основного Державного Закону.

А р т и к у л 156.

На час переходовий, що його визначають артикули 151 і 155, Голова Держави іменує та звільняє Голову Ради міністрів, а на внесення останнього інших міністрів.

Рада міністрів і поодинокі міністри відповідають за своє урядування перед Головою Держави.

Кожний ухвалений через Раду міністрів законопроект мусить бути стверджений Головою Держави і обов'язує тоді, коли його в належний спосіб оголошено.

Постанови артикулу 155 і цього артикулу тратять законну силу в день першого засідання Державного Сейму.

А р т и к у л 157.

Сей Основний Державний Закон обов'язує з часу його оголошення у Вістнику Державних Законів.

А р т и к у л 158.

Виконання цього Основного Державного Закону покладається на Раду міністрів.

ПРИМІТКА: Остаточну редакцію, в'язання і коректуру цих проектів перевела д-р Степан Баран і д-р Іван Липа.

Друковано 200 примірників.

Закінчено друкування в день 19 жовтня 1920 року.

